

פרשת "עקב"

מתוך "ליקוטי שמואל"

מלקט ועורך: ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

פרשת עקב

לא לזלזל במצוות הפשטות

במדרש תנחומא פרשת עקב סימן א' נאמר על פתיחת הפרשה: "והיה עקב תשמעון" זה שאומר הכתוב: "לְמָה אִירָא בְיָמֵי רַע עֲוֹן עֲקֵבֵי יִסּוּבְנֵי" (תהלים מט ו). הקב"ה שנתן תורה לישראל שיש בה תרי"ג מצוות יש בהן קלות וחמורות. ומפני שיש בהן מצוות קלות שאין בני אדם משגיחים בהן, אלא שממשליכן אותן תחת עקביהן, כלומר, שהן קלות לפיכך היה דוד מתיירא מיום הדין ואומר: רבש"ע, איני מתיירא מן מצוות החמורות שבתורה שהן חמורות. ממה אני מתיירא? מן מצוות הקלות שמא עברתי על אחת מהן, אם עשיתי אם לא עשיתי מפני שהייתה קלה, ואתה אמרת: הוי זהיר במצווה קלה כבמצווה חמורה לכך אמר: למה אירא בימי רע ...

בתלמוד נאמר (עבודה זרה יח א): "עוונות שאדם דש בעקביו בעולם הזה מסובין לו ליום הדין". לא בכדי רש"י השתמש בביטוי זה בפירושו לפסוק: "וְהָיָה עֲקֵב תִּשְׁמָעוֹן אֶת הַמְּשֻׁפָּטִים הָאֵלֶּה". להורות על משנה זהירות במצוות שאדם מתייחס אליהן בזלזול שהרי אמרו חז"ל: "ואי אתה יודע מתן שכרן של מצוות".

משל למה הדבר דומה: לאחד שלא הצליח בעבודתו והגיע לפת לחם. הציעו לו לשנות מקום מגורים שכל המשנה מקום משנה מזל. החליט ה"לא יוצלח" לשים פעמיו לנתניה עיר היהלומים. מכיוון שלא היה לו במה לנסוע החל ללכת ברגל, לקראת לילה כשהוא רעב וצמא ראה נקודת אור מרחוק וגמר בליבו ששם ילון את הלילה. משהגיע למקום התברר לו שאין זה בית כפי שחשב אלא האבנים נוצצות מאור הלבנה. בלית ברירה נשכב לישון, אסף מן האבנים עם שחר, מילא את שקו ושם פעמיו לעיר נתניה.

כובד המשא, הרעב והצמא עשו את שלהם והוא החליט להשליך חלק מהאבנים וכך הלך וזרק ובשערי העיר נתניה השק היה ריק מתוכן. הוא ניגש למסעדה בעיר וסעד כטוב ליבו כאחד מעשירי העיר. משנדרש לשלם השיב כי אין בכיסו ולו שקל בודד, בעל המקום התעצבן ודחף אותו מהמסעדה אל פתח הדלת. תוך כדי נפילה נפלה מן השק אבן קטנה שהייתה דבוקה בדופנו, בעל המקום הרימה הוציא מכיסו 5000 ₪ נתן לגנב וביקשו להסתלק מן המקום. מיודענו בראותו את הכסף התעלף. בעל הבית הבין שכנראה הלה בא לעסקים והסכום הזעום שהציע בעבור האבן הוא שגורם לכך, התנצל והציע 50,000 ₪. ה"לא יוצלח" צעק וחבט את ראשו בקיר וכמעט ואיבד את הכרתו. בעל המסעדה לא התאפק וצעק: "טיפש שכמותך! לפני רגע לא יכולת לשלם עבור מנה במסעדה שלי וכעת שמציעים לך שכר אתה חובט את ראשך בקיר?!". השיב האיש: "אני באמת טיפש שק מלא אבנים כאלו היה לי והשלכתי את כולן בזו אחר זו"...

כן הוא הנמשל:

בעולם הזה אין אנו יודעים מהו השכר שנקבל בעבור כל מצווה ומצווה וכשנגיע לעולם הבא לאחר 120 שנה, נגלה מהו השכר שקיבלנו עבור מצוות פשוטות (שנראו לנו ככאלו פשוטות כמו: נטילת ידיים וברכת המזון ועוד...) ניראה בדיוק כאותו אדם... הבה לא נשליך מאחרי גבינו מצוות "פשוטות" שלא נצטרך אף אנו לחבוט את ראשנו בקיר...

”והיה עקב תשמעון”

רש”י: מצוות שאדם דש בעקביו - מצוות קלות.

”אל גינת אגוז ירדתי” - חז”ל מבארים בדרך משל. משל למה הדבר דומה: לערמת אגוזים גדולה ומסודרת. אגוז שאדם מוציאו מן הערימה כל הערימה נופלת וכולם יודעים שהוא לקח... כך הוא הנמשל: משמיט אדם מצווה אחת הכל מתגלגל ונופל, הכל עומד ומתחיל ממצווה אחת ”קטנה” ו”פשוטה”...

שואל הרב עזרא אלטשולר: למה בחרו חכמנו להמשיל זאת דווקא על ידי אגוז?!, הרי גם תפוחים ותפוזים אם אדם משמיט אחד כל הערימה נופלת?! והוא מביא תירוץ נפלא: בכל הפירות אתה יודע שלקחת משהו. באגוזים יתכן שתפתח ותראה שהוא ריק, אין בו שום דבר. באו חז”ל ללמדך שגם מנהגים ומצוות שנראה לנו שהם ריקים מתוכן יש בהם כדי להפיל את כל החבילה, אין לזלזל באף אחד...

חז”ל: מים ראשונים האכילו חזיר ומים אחרונים הרגו את הנפש” (יומא פג:) על מים ראשונים האכילו חזיר: מסופר על בעל מסעדה שהיה בוחן את אורחיו מרגע שנכנסו למסעדה. והנה יום אחד הגיעו שניים והתיישבו לאכול. בסיום הסעודה נדרש האחד לשלם 100 שקלים ואילו חברו 150 שקלים. לשאלתם מדוע אין המחיר זהה הרי אכלנו אותו הדבר?! השיב להם בעל המסעדה שהיקר היה אוכל כשר ואילו הזול היה בשר חזיר! ”בשר חזיר? האכלתם אותי בשר חזיר?!” נזעק האיש. השיב בעל המסעדה: ”ראה! בכניסתך למסעדה לא נטלת ידיים ובשל כך הנחנו שהנך גוי וקיבלת חזיר. לעומת זאת, חברך שנטל ידיים זיהינו כי יהודי הוא ועל כן הוגשה לו מנה מהדרין...”

מכאן ניתן ללמוד שני דברים:

1. זלזול במצווה פשוטה יכול להוביל לאיסור חמור
2. עבירה גוררת עבירה.

”והיה עקב תשמעון”

רש”י: ה’ ישמור לך את הברכה כשנשמור את המצוות הקלות שאדם דש בעקביו. וזהו שאומר דוד המלך: ”למה אירא בימי רע עוון עקבי יסובני”- אני מפחד ביו רעה דווקא מהעוונות שהן בעקב-שאני דש בעקביי, כיון שאין אני יודע מתן שכרן של מצוות, מי יודע מה הפסדתי...

השטן (=היצר הרע) נתפס דווקא במצוות שאנו דשים בעקבנו, המצוות הקלות. זהו שאומר ה’ על הנחש (=יצר הרע): ”אתה תשופנו ראש והוא ישובך עקב”.

כלי יקר: היצר הרע בא לעקב שלכאורה זה המקום הנמוך ודרך שם הוא מנסה להיכנס ולהסית אותך לעבירות החמורות...

סיפור מדהים על ”מצווה פשוטה” שהצילה: חייל שהתקרב ליהדות קיבל על עצמו להקפיד ולשמור מצווה אחת: לשרוך נעליים כהלכה (השולחן ערוך פוסק לפי המחלוקת בגמרא

שכשנועלים נעליים נועלים קודם כל ימין ולא קושרים ואחר כך שמאל וקושרים את שמאל ואח"כ קושרים את נעל ימין). באחד הבקרים במחנה האימונים הייתה הקפצה כאשר על החיילים להזדרז ולעלות על המסוק הממתין להם במנחת המסוקים. מרוב הלחץ הוא נעל וקשר את ימין ואח"כ נעל וקשר את שמאל. בעודו בריצה בדרך למסוק הוא נזכר שלא נהג ע"פ ההלכה שקיבל על עצמו. הוא סב על עקבותיו, חזר בריצה לחדר, הוריד את הנעליים ונעל אותם שוב כמו שצריך. בעוד הוא התעכב כבר חבריו יצאו לפעולה. הוא מאוד הצטער על ההחמצה אך בד בבד שמח שהצליח לעמוד בהתחייבות שקיבל על עצמו ונשאר בבסיס. בערב כבר הגיעה הידיעה על אסון המסוקים מעל הישוב שאר-ישוב, והוא היחידי שניצל... ללמדך שאין לזלזל בשום מצווה ולו הקלה ביותר.

שאלו פעם את הרב פינקוס זצ"ל: אנו אומרים ר' "חנינא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות". אם הקב"ה היה מחפש לזכות אותנו היה נותן לנו 10-15 מצוות וזהו? (זו שאלתו של הרמב"ם)

השיב הרב פינקוס: הקב"ה חיפש לזכות אותנו במצוות ושתל המון מצוות בפעולות היום-יומיות כמו לנעול נעליים - ימין ואח"כ שמאל, לשרוך שורכים שמאל ואח"כ ימין, נטילת ידיים. דברים שאדם עושה ממילא והוא מקבל עליהם שכר...

"והיה עקב תשמעון" (ז, יב) (ליקוטים נפלאים, עקב)

הרה"ק מקאברין זי"ע אמר: עק"ב ראשי תיבות - א'ו'ת ב'רית ק'ודש. שאל אותנו אחד, והא כתיב עקב עם עין ולא עם אלף? ענה הרה"ק: בוודאי, אם שומרים על העין מגיעים ל-א'ו'ת ב'רית ק'ודש

"והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אתם ושמר ה' אלוקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך" (ז, י"ב) (הרב ברונשטיין)

הרב ברונשטיין מביא בשם המגיד מדובנא משל למה הדבר דומה: זקן אחד חסך לבנו הצעיר סך גדול של אלף זהובים. מכיוון שהילד היה עדיין רך בשנים ביקש הזקן מסוחר אחד שיהיה אפוטרופוס על בנו ועל ממונו. גידל הסוחר את הילד בביתו וכאשר הפך לבחור מצא לו הסוחר עבודה בחנותו שיהיה רושם את כל הסחורות הנכנסות והיוצאות והיה משתכר מעבודה זו למחייתו. לימים נודע לבחור כי אצל הסוחר מופקדים אלף זהובים השייכים לו על כן פנה מטיבו וביקש שייתן לו את הכסף.

לשם מה לי לעבוד אצלך?! - אמר הבחור - והרי אני יכול לחיות בכבוד רב מן הכסף אשר שייך לי. אם ברצונך לקבל את הכסף - השיב הסוחר - אני מוכן ומזומן לתת לך אולם, לו לעצתי תשמע, אין הדבר כדאי לך כלל וכלל כי אם תפסיק את עבודתך ותחיה מהכסף השמור לך לא יעבור זמן רב והוא יכלה ולא יישאר ברשותך מאומה על כן המשך בעבודתך והתפרנס ממנה כאשר נהגת עד היום והכסף יהיה שמור לך אצלי בביטחון.

כן הוא גם הנמשל - אמר המגיד מדובנא: אצל הקב"ה כביכול "מופקדת" זכות אבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב אולם אם ייתן לנו הקב"ה את זכות האבות הלא נאכל אותה

"פרוטה אחר פרוטה" עד שתכלה לגמרי... משום כך אומר הפסוק: "היה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אתם" ובזכות זה ייתן לכם הקב"ה את כל צרכיכם ואילו זכות אבות "ושמר ה' אלוקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך"- היא שמורה לכם בשלימות!...

"ושמר ה' אלוקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך" (ז, י"ב) (וקראת לשבת עונג)

משל למה הדבר דומה: אדם אחד נכנס לחנות בגדים לקנות לעצמו חליפה. המוכר שהכיר את האיש היטב ידע כי אין הוא אדם ישר כלל וכלל. הראה הסוחר לאיש חליפות יפות אבל הבליע ואמר: "אני נותן לך סחורה יפה ואתה תיתן לי את מחירה כי אני זקוק למעות"..." בלי כל ספק אשלם לך" - אמר הקונה - "הסר דאגה מליבך!" מדד הקונה חליפות שונות ובעל החנות עומד לידו ובלבו דאגה על כן... שב ואמר: החליפה הזו יפה מאוד קח אותה ושלם לי את מחירה. "אל תדאג" - אמר הקונה - "אני אשלם לך וכדי להסיר דאגה מליבך אני נשבע שאשלם לך!" כאשר שמע המוכר כך דאג כפל כפליים כי לו היה הקונה מבקש לשלם מיד לא היה צריך להישבע שישלם... ואם נשבע כך, אות וסימן הוא כי אין בדעתו לשלם עכשיו מאומה אלא לקנות בהקפה משום כך מיהר ונשבע שישלם...

כן הוא גם הנמשל - אמר המגיד מדובנא: כאשר הקב"ה נשבע לאבות הקדושים שיעשה חסד עם בניהם - ניתן להבין מכן שהחסד בוא יבוא לאחר זמן רב לדורות אחרונים כי אם היה בא מיד לשם מה יש צורך להישבע על כך?!...

"ואת החסד" (ז' י"ב) (ברכי נפשי)

מכתב שהתקבל אצלנו מתאר את המתנדבים בעם ישראל, שכל מטרתם ושאיתם היא לגמול חסד עם הזולת, ללא קבלת תמורה כלשהי.

בימים אלה, כותב שולח-המכתב, עסקנו בחתונת בנו שיחי', ומשום-מה נתקענו בלי דירה לבני הזוג. התכנון היה לשכור דירה לכמה חודשים, ורק לאחר מכן לעסוק ברכישת דירה בפרויקט. אבל ככל שחיפשנו וחיפשנו דירה לשכירות, לא מצאנו. הדבר העיב כמובן על שמחת החתונה. המצב הגיע עד כדי כך שהגענו אל שבוע החתונה (שהייתה אמורה להיערך ביום חמישי), ועדיין לא הייתה באמתחתנו דירה כלשהי. למותר לציין שאף אחד מהמחותנים, וגם לא החתן והכלה בעצמם, לא יכול היה לישון בשקט.

והנה מפציע אור הבוקר של יום שלישי ועדיין אין כל חידוש בשטח. בשעות הצהריים שמענו לראשונה על תופעה הקיימת בבני ברק, והיא, העמדתה לשבוע ימים של יחידת דיור לרשות חתן-וכלה, וכל זאת - חנם אין כסף.

להוריד את מפלס המטח

מהר מאוד התברר לנו שמדובר לא בתופעת יחיד, אלא בכמה נדיבי-עם שהחליטו לבנות יחידת-דיור שלימה, ולהעמידה חנם לרשות החתן והכלה, לשבוע ימים. אמנם היו כאלה שדרשו סכום כסף מסוים, אך עדיין היה זה בגדר סכום סמלי, וכעין השתתפות בהוצאות.

כשחילוננו לברר מה עומד מאחורי העניין, התברר שהסיבוך שלנו שבו נתקענו ללא דירה, הוא מקרה החוזר על עצמו במשפחות רבות, וכדי להוריד את מפלס המתח לפחות לשבעת ימי המשתה, מעמידים הצדיקים הללו את יחידת-הדיור שלהם לרשות החתן והכלה.

גם לאחר ששמענו, לא האמנו למשמע אוזנינו. אמנם מרבית היחידות כבר היו תפוסות, אבל בסייעתא דשמיא אחת מהן הייתה פנויה. כששאלנו את בעל-הבית האם ניתן יהיה לקבל את היחידה, הייתה תגובתו "מה השאלה"?! לא תהיה שמחה כשמחתי אם אזכה לעשות עבורכם את המצווה הזו! ואנחנו שומעים, ועדיין לא מאמינים. הלכנו לשם, ותאמינו או לו – בתוך שעה הייתה כל הדירה מסודרת עבור בני הזוג, בצורה כל כך יפה, כשבעה"ב טורח בעצמו להביא את כל מה שצריך, כולל הכל.

התכוננתי לשלם לאינסטלאטור

יחידת הדיור הזו הכילה את הכל-מכל-כל, אפילו תנור חימום משוכלל עמד לרשות הדיירים, פלטה לשבת, כלי מטבח עם צלחות וסכו"ם שלא היו מביישים בתי מלון. מאומה לא היה חסר. רק לבוא, ולגור...

בשלב מסוים ראינו שיש נזילה קטנה באחד הברזים, ולא ידענו מה לעשות. התביישנו להתקשר לבעל-הבית ולבקש ממנו לסדר את התקלה. אך הנה הוא דופק בדלת ויחד עמו אינסטלאטור שבעל הבית כבר הזמין קודם כשידע על התקלה, והזמין אותו לתקן את הנזילה. בגמר העבודה התכוננתי להוציא כסף מכיסי ולשלם, אבל בעל-הבית לא הרשה לי לעשות זאת... "סיכמנו שהכל בחינם, אז מדוע אתה גוזל ממני את המצווה הזו"? – התרעם. ממש התרעם.

וכך לאורך כל השבוע שבו שהו בני הזוג ביחידת הדיור, המשיך בעל-הבית לדאוג לכל צרכיהם, והקדיש מזמנו היקר כדי לגרום להם הרגשה טובה. זה היה נראה ממש לא-מציאותי, במיוחד בתקופה זו שבה אנו חיים.

לא יכולתי להתאפק ופרצתי בבכי נסער, ואמרתי לבורא-עולם: ריבוננו-של-עולם, ראה איזה בנים-אהובים יש לך בעולמך, הדבקים במידת החסד שלך, ומקיימים בכל רמ"ח ושס"ה שלהם את 'מה הוא חנון ורחום אף אתה תהיה חנון ורחום' ראה, ראה, השם יתברך, כמה חסד יש בעולמנו, ובזכות האנשים הטובים הללו חוס ורחם עלינו ועל כל עמך בית ישראל, ופדנו מכל צרה ומצוקה.

התחייבות? לא תודה (הרב גד שכטמן)

"יהודי יקר, אולי תוכל להשלים מניין?", נשמעה הקריאה מפי אחד המתפללים לכיוונו של העובר ברחוב. הלה, שלא היה 'צדיק גדול' בלשון עדינה, סירב. המתפללים ניסו להפציר בו ולשדלו שיסכים: "בוודאי ידוע לך שישנו מחסור בגשם כבר תקופה ארוכה, אנו עורכים כעת צום ותפילות מיוחדות להורדת הגשמים. האם אתה לא מעוניין שירד גשם בשפע?". "מעוניין ועוד איך", ענה הבחור, "אבל איך לומר? אם אני אתפלל אתכם – א-לוקים לא יסתכל לכיוון שלכם בכלל. אף פעם אני לא שומע לו, אז למה שהוא ישמע לי?!"... שמע זאת רב בית הכנסת וענה לו בחיוך: "אם זו הסיבה אתה יכול להיכנס. בגלל אנשים כמוך, א-לוקים כבר הוריד פעם מבול בעולם..."

מעלות נפלאות וטובות ביותר נמצאות בפרשתנו על הארץ שהובטחה לאבותינו: ארץ זבת חלב ודבש; נברכה בשבעת המינים; מכרות ברזל, נחושת ומעינות מים. ממש "לא תחסר כל בה". כיון שכך, יש להבין מה פגם ופסול מצאו בני ישראל, יוצאי מצרים, שלא אבו להיכנס לארץ מעולה ומשובחת כזו וחיפשו תואנות שונות בדמותם של הגיבורים יושבי הארץ הענקים.

למה פחד אנושי מוגדר כ"תירוצים"? משום שידעו היטב שלאחר קריעת ים סוף ומלחמות עמלק והעמים למיניהם, לא נותר שום ספק בכוחו של השי"ת להביאם למחוז חפצם בשלום ובבטחה. יתירה מזו, הם טענו כל הזמן שבארץ מצרים היה יבול מבורך ופורה, יחסית לארץ ישראל ששם - לכאורה - אין מעלה זו. והנה בפסוק משווה התורה בין ארץ ישראל למצרים בנקודה זו: "כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה - לא כארץ מצרים היא", במצרים צריכים לזרוע ואח"כ למשוך מים מהנילוס עד לשדה כדי להשקותה, משום שבמצרים כמעט לא יורד גשם. ואילו בארץ ישראל, אומר רש"י, אינך צריך לעשות דבר. "למטר השמים תשתה מים", אתה שוכב על מיטתך והגשם יורד ומשקה את כל המקומות, ההר והבקעה, בצורה שווה. יש טוב יותר מזה???

כאן למדים אנו אודות נפשו הפתלתלה של האדם. אנשים לא אוהבים שישנה התניה בין ההבטחות הטובות לבין תוצאותיהן, לאמור: אם תלכו בדרך כזו יהיה לכם כך ואם לא - לא. אין אדם בוגר שאינו מבין שכדי להרוויח צריכים להשקיע (הן לפי השקפת היהדות שזקוקים להשתדלות כדי לקבל פרנסה, והן לפי המבט בעולם הכללי שאדם שלא עובד אין לו פרנסה ברווח). בענייני הגשם והחומר הכלל הזה ברור וחד, עד שאין מי שיבקש לא לעבוד כלל ולחיות כמו עשיר במידה ואין בידו כסף המספיק לכך מתחילה.

ברם, בענייני הרוחניות, פני הדברים שונים. בפרשתנו, כותבת התורה שאם נשמע למצוות נקבל שכר גשמי מלא חופנים חוץ מהקרן השמורה לעתיד לבוא, ואם לא נלך בדרך הישר - יהיה מחסור כלכלי וצמצום בכל צורכי החיים. מכיוון שכל הבטחות התורה על ארץ זבת חלב ודבש, ארץ שלא חסר בה כלום, מותנים בשמירת התורה והמצוות לפרטיהם ודקדוקיהם - "עקב תשמעון", אפילו למצוות שבדרך כלל נדושות בעקב, מחמת ההרגל וחוסר ה'ברק' שלהן, תצטרכו להישמע ולקיים - אומרים בני ישראל: איננו מעוניינים. לא תודה. אנו רוצים את מצרים, מתגעגעים לחציר! (לשום ולבצל שהיו במצרים. את הדגים שאכלנו חינם. מסביר רש"י שאין בשום מקום בגלובוס דגים בחינם (גם בדייג עצמי, שהרי מושקע בכך זמן - המצרך היקר ביותר), אלא שרצו 'חינם מן המצוות'... לא רוצים תלות גשמית ברמת רוחניות כזו או אחרת.

בנקודה זו יכולים אנו לבחון את עצמנו ולראות מה מצבנו הרוחני. מילא, אדם בטלן ועצל שאין לו בעולמו אלא שוטטות ושעמום - אכן אינו מעוניין להשקיע על מנת ליצור ולעשות ואף לראות ברכה בעמלו. אולם מי שמתאמץ, פועל ויוצר, מוכן להשקיע ולקצור פירות בכבוד, מדוע לא יעשה זאת בדרך התורה? במקום להשקיע את הנשמה בעסקים, בענייני החומר לבדם, מציעה לך התורה: תעבוד את ה', תשמע למצוותיו ובהשתדלות קטנה תקבל פי כמה וכמה ממה שתשיג במאמץ גדול יותר בעסקים ובעיסוקים בלי שמירת המצוות. יש לך צ'ק בנקאי מה', הוא מתחייב

שלא תפסיד מכך מאומה. כל הברכות וההטבות המפליגות יקוימו בך, על השקעה שבכל מקרה אתה מוכן לבצע, אז במקום להשתעבד לביזנס, הבה נחתום שותפות משתלמת עם בורא עולם...

וּבְרַךְ פְּרִי-בִטְנְךָ וּפְרִי-אֲדָמְתְךָ דְגַנְךָ וְתִירוֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ (ז, יג) (הרב זליג ברנשטיין)

עה"פ שמסיים את הפרשה הקודמת 'אשר אנוכי מצוּך היום לעשותם', פירש רש"י 'היום לעשותם ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם'. ולכאורה ה"ז סותר למה שנאמר כאן 'וברך פרי בטןך ופרי אדמתך דגנך ותירושך ויצהר וגו' על האדמה וגו' דמשמע דהשכר יהיה בעוה"ז.

ונראה, דהכלל דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא היינו דווקא ליחיד, אבל הציבור בכללותו אם עושים רצונו של מקום טוב להם אף בעוה"ז. לפ"ז יבואר דאין כל סתירה בין הפסוקים, דלעיל נאמר 'ושמרת את המצוה ואת החוקים ואת המשפטים אשר אנוכי מצוּך היום לעשותם' והיינו בלשון יחיד, לפיכך אין שכרו בעוה"ז. אבל כאן נאמר 'והיה עקב תשמעונו' בלשון רבים, לפיכך אף מתן שכרם בעוה"ז. ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטןך ופרי אדמתך דגנך תירושך ויצהרך שגר אלפיך ועשתרות צאנך על האדמה אשר נשבע לאבותיך לתת לך

ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה בך עקר ועקרה (ז, יד) (אוהב תורה)

הרצון לזכות בילדים משותף הוא לכל האנשים בעולם כולו, אולם בעם ישראל קיים רצון נוסף, הכרוך בו: "ונהיה אנחנו וצאצאינו... כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה", והננו מייחלים שהדורות שאותם נזכה להקים יהיו דורות ישרים ומברכים ההולכים בדרך ה'. בהתחשב במצב הדור ובניסיונות הקשים העומדים לפתחנו מדי רגע ורגע – אין התקוות הללו פשוטות כלל ועיקר, ודמעות רבות נדרשות מאתנו כדי לזכות בכך.

מרטיט להתבונן במבט קדשו של ה"חפץ חיים" זצ"ל על עניין זה, כפי שמובא בספר "מאיר עיני ישראל": רבי ישראל אליהו וינטרויב זצ"ל ספר ששמע מן הרבנית ויזנפלד, בתה של הרבנית זקס ע"ה, בת ה"חפץ חיים" זיע"א, שכאשר נשאה, נגשה אל אמה ובקשה ממנה ברכה ליום כלולותיה. האם ברכה אותה: "שיהיו לך הרבה ילדים". "אימא", אמרה הבת, "אני רוצה ילדים טובים". נענתה הרבנית ואמרה לה: "ביום נשואי נגשתי אף אני אל אבי הגדול וביקשתי שיברך אותי בילדים צדיקים. הוא ברך אותי ואמר: 'שהריבוננו של עולם ייתן לך הרבה ילדים'... תמהתי ואמרתי לו: 'אבא, בקשתי דבר אחר'. ואז אמר לי אבי: 'בדור שבו אנו חיים כיום ישנה סכנה גדולה עד מאד לדור הצעיר, אם יהיו לך הרבה ילדים, יישאר משהו מהם ליהדות'..."

"כי תאמר בלבבך רבים הגויים האלה ממני איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם זכור תזכור את אשר עשה ה' אלוקיך" (ז, יז-יח) (ליקוטים נפלאים)

אומר רבי שלום-מרדכי מברז'אן: רק כשתאמר בלבבך בכנות שאינך יכול להורישם בדרך הטבע, רק אז לא תירא מהם, כי יושיעך ה'. כל עוד אתה חושב, שתוכל להורישם בכח עצמך ובעוצם ירך – יש לך באמת מה להתיירא מהם, היות ואינך סומך על ישועת ה' אלא על עוצם ירך, ומה ערך לגבורתך...

וגם את הצרעה ישלח ה' א-לקיך במ עַד אַבְד הַנְּשֹׂאִיִּם וְהַנְּסֹתָרִים מִפְּנֵיךְ (ז,כ) (הרב ראוּבֵן שְׁמֵעוֹנִי)

ברש"י: הצרעה – מין שרץ העוף, שהייתה זורקת בהם מרה ומסרסתן ומסמאה את עיניהם בכל מקום שהיו נסתרים שם.

על מה ולמה הגיע להם עונש כזה?

באר רבי יהונתן איבשיץ בספרו "תפארת יהונתן": שבעת עמי הארץ היו כנענים, והיו הנכדים של חם, שראה את ערוות אביו, נח, וסרסו. וזאת המידה כנגד מדה – רעה תחת רעה. כיון שראה את ערות אביו, לכן הצרעה סמאתן, וכיון שסירסו הייתה מסרסתן.

בספר 'בסופה ובסערה' המתאר את תולדות חייו של הרב המלבי"ם, מספר, כי בשנת תרכ"ו, כשנתיים לאחר שגרמו המשכילים לרב המלבי"ם לעזוב את העיר בוקרשט מכח צו השלטונות, נכתבה הרשומה הבאה: "היום לפני שנתיים הוציא צורר היהודים, השר מיכאל קוגלניציאנה, שהיה אז סגן נשיא מולדביה ונעשה ראש ממשלה, צו לשלח מעבר לנהר דנוי את הרב הגאון הרב המלבי"ם. הוא חרק בשיניו כחיית טרף וצעק על הרב שהיה כבול בשרשראות לפניו: 'המלך פקד עליך: לך, רד!' ובאותו יום לשנה הבאה, בשנת תרכ"ה, הברנש הפרוע הזה הזמן לבית המלך ונצטווה למסור את כל המסמכים שהיו תחת ידו, כי נגזר עליו לרדת מגדלותו. בראותו כי כלתה אליו הרעה מאת המלך נבהל, עזב את ארמון המלך אבל וחפוי ראש. חיש מהר התפשטה הבשורה הטובה הזאת בין היהודים מוקירי הרב. ובשנת תרכ"ו, שנתיים לאחר האירוע, גם הנסיך אלכסנדר קוזה נאלץ לעזוב את כס מלכותו. מאז ישב על כס השלטון ברומניה, לא רק שלא העניק הנחה ליהודי ארצו, אלא לא קיים אף אחת מההבטחות הרבות שהבטיח להם, ולא אכפת להם כלל התפטרותו, ובפרט לאחר עוונתו הכבד שנשא עליו בגלל גרוש הרב".

והנה מדה כנגד מדה – באותו היום ממש גם ראש הממשלה וגם הנסיך נאלצו לשלם על גרוש הרב.

"שִׁקְץ תִּשְׁקָצְנוּ וְתַעֲב תִּתְעַבְנוּ כִּי חֵרֶם הוּא" (ז, כו) (ובחרת בחיים)

מעשה בחבורה של יהודים (שאינם שומרים תורה ומצוות) שנכנסו לבקר בכנסייה בספרד (שזה אסור על פי ההלכה), וראו את הגויים הולכים לכיוון של השתי וערב, ועושים כל מיני תנועות שונות ומשונות, אלא שאחד מהם גם הוסיף כמה מילים בשעה שהוא ניגש לשתי וערב, ואחד היהודים שנתברך בסקרנות מרובה ניגש אליו לאחר מכן בצד ואמר לו מה המילים שאמרת? בתחילה הוא ניסה להתחמק, אך כשהוא הפציר בו, אמר לו: אני אומר משפט שאני בעצמי לא מבין, וזה בשפה אחרת, ואבא שלי אמר לי לומר זאת, והוא גם קיבל זאת מאביו: "שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא".

אמר לו היהודי שעמד נדהם זה בעברית! תדע לך שאתה לא גוי, תבדוק את השורשים שלך ושל אבות אבותיך האם היו מאנוסי ספרד. ואכן התברר לו אחרי בדיקה מעמיקה שהוא יהודי וחזר לחיק אבותיו...

ולא תביא תועבה אל ביתך (ז,כו)

מצוי היום שישנם מנורות וקישוטים הנעשים ליום איידם של הגויים, והפוסקים האריכו לדון אם מותר להשתמש בהם לנוי הסוכה. ואחרוני דורנו יצ"ו כתבו להקל לתלות קישוטים אלו שנעשו ליום איידם ונימוקם הנכון עימם על פי ההלכה. וכתב בחזון עובדיה (סוכות. עמוד עז): קישוט הסוכה ונויה בדברים שמייצרים עובדי כוכבים ומזלות ליום חג המולד שלהם, נראה ד'הזמנה לאו מילתא היא". ואף בגדולה מזו כתב החתם סופר (ח"א"ח סימן מב) להתיר. ע"ש. ובפרט שקישוטים אלו נעשו בבתי חרושת למוכרים לכל דורש, ואין בהם מגע יד אדם ואין כאן מחשבה הפוסלת. וכן פסקו בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סימן נז) ובשו"ת שבט הקהתי (ח"ב סימן רטו). ע"ש. עכ"ל.

והנה הגם שהדבר מותר, אכן, בימינו לא חסרים קישוטים וציורים אחרים. ומה לנו להקל להסתמך על ההיתר ולתת מקום זיכרון לכופרי הא-ל יתברך וע' שבת (דף קטז.), ועל כגון זה יש לומר 'הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך'. ובזה גם אילו תביא לרב גדול וחסיד דבר כזה הירצך או הישא פניך הלא לעלבון יחשב. וזה כדמיון להא דאיתא בשו"ע (א"ח סימן קנד סי"ב): "עכבר שנמצא בשמן של בית הכנסת אם הוא מאוס אסור להדליקו בבית הכנסת. וה"נ מאוס זיכרון יום איידם. והגם שיש לחלק כמובן. וע"ע בשו"ע שם (סעיף יא) לענין נרות של עבודת גילולים אע"פ שמוותרים להדיוט אין להדליקם בבית הכנסת. ע"ש. והכי נמי סוכה הקדושה דומה לקדושת בית הכנסת, כמ"ש רבנו אליעזר פאפו זיע"א בספר "פלא יועץ" (ערך סוכה) ועיין בספר אור שבעת הימים ח"א (פרק א ס"ד). ושוב ראיתי גם בספר סוכה כהלכתה (עמוד 73) שהביא להקל כמ"ש בשערים המצוינים בהלכה (סימן קלד בקונטרס אחרון ס"ק יב). וסיים הרב שם: "ומכל מקום ראוי להתרחק מדברים כאלו". ודפח"ח. ועוד ראיתי אח"כ שאמר הגרי"ש אלישיב זצ"ל שמכוער הדבר להשתמש בהם לנוי סוכה! אך מותר להשתמש. עכ"ד, הובא בפסקי שמועות (סוכות. עמוד פד). אשר על כן ירחיק היהודי מלהשתמש בקישוטים המיוצרים עבור חגם. וה' ברחמיו יגאלנו גאולת עולם ויזכנו לסוכת עורו של לויתן. אמן.

"כל המצוה אשר אנכי מצוך לעשות... היום" (ח,א)

כמה שאלות על הפסוק: מדוע כתב משה רבנו "מצווה" בלשון יחיד? וכי יש רק מצווה אחת?! ולמה הקב"ה מצווה בלשון יחיד "מצווח"? והאם הציווי רק להיום?

התשובה לכולן, אחת היא ותובן על פי סיפור: פעם אחת בא יהודי מבוגר, אל הרב ואמר לו: "תשמע, אני רוצה לקיים תורה ומצוות כמו שצריך. רק אל תגיד לי ללמוד... אני כבר מבוגר, זה לא ילך... הרב אמר לו: "תדע! תמיד תחשוב שאתה היהודי היחידי בעולם, יש לך רק מצווה אחת לקיים ורק היום תוכל לקיימה"... זה לא נתן לרב לסיים ורץ הביתה מאושר. אשתו מגישה לו לאכול, הוא נוטל ידיים אבל ללא המוציא. "מה זה צריך להביע"? שואלת אותו אשתו. משיב לה הבעל בזחיות הדעת: "הרב אמר שיש לי מצווה אחת!, נטלתי ידיים - זה מספיק. ותדעי שזה רק היום, כי מחר גם זה לא!". אשתו החלה לריב אתו וחשבה שבעלה השתגע, ורצה לרב. בינתיים בא השכן והתלונן שאמש גבה ממנו את תשלום ועד הבית ובטעות נתן יותר ולא קיבל עודף. אמר לו האיש: זה נכון, אבל מכיוון שאני היהודי היחידי משמע שאתה גוי, וטעות עכו"ם מותרת... השכן נדהם מהתשובה הפוגענית, לא ויתר והתחיל ל"עשות בלגן" וכל השכנים נזעקו.

בינתיים הגיעו שלוחים מהרב להביאו, והוא נלווה אליהם. לשאלתו מדוע זה לא עובד מה שהרב אומר?! הסביר לו הרב: תמיד תחשוב שאתה היהודי היחיד, ואין אף אחד שיכול לקיים את המצווה (אל תהיה כאותו אחד שבא לשאול אותו מאן דהוא - סליחה מה השעה? אמר לו - בוא איתי. העלה אותו לבניין 30 קומות ומהקומה האחרונה ראו את כל העיר וההמולה. אמר לשואל: נו, אתה רואה את כל אלה? ומכולם מצאת רק לשאול אותי?!...) ואם הגיעה לידך מצווה אל תחשוב שמישהו אחר יקיימה. כמו כן, אל תדחה אותה למחר אלא תמיד תחשוב שהמצווה היא להיום וזמנה עובר, ואל תתפתה אחר היצר שיש עוד הרבה מצוות אחרות... אלא חשוב תמיד כאילו זו המצווה היחידה שיש... זהו ביאור הפסוק: "כל המצוה אשר אנכי מצוך... היום"

כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות, למה פתח בלשון יחיד וסיים בלשון רבים, מתרץ הכלי יקר, כי ייתכן שאדם אחד יקיים מצוה אחת ויכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות כמבואר במסכת קידושין. נמצא יחיד מקיים מצוה, ורבים יחיו בגללה ויהנו ממנה.

וניתן להוסיף, לפעמים אדם מקיים מצוה שאחרים מזלזלים בה. אחר רואה שהוא מקיים מצוה זו, ובעקבותיו גם הוא מקיים. רואה אדם שלישי וגם הוא מקיימה, וכן הלאה. נמצא שאדם יחיד קיים מצוה, ובזכותו "תשמרון לעשות" רבים יקיימוה.

ועוד, אדם מאיר פניו לחבירו. ייתכן שחבירו היה עצוב. הארתי לו פנים, שימחתיו וגרמתי שהוא יאיר פניו לאחרים וישמחם, וכן הלאה.

בין אם נפרש כפירוש הראשון ובין אם נפרש כפירוש השני, נמצאנו למדים מה כוחה של מצוה יחידה.

כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם (ח,ג)

פירוש נשגב שמעתי מאת כ"ק מרן אדמו"ר ממישקולץ שליט"א על פסוק זה: על פי מה שמובא בכתבי האר"י: שלכל אדם הוקצב מהשמיים, מספר המילים שיכול לדבר במשך כל ימי חייו. וכשגומר את מספר המילים שקיבל, תם תפקידו בעולם הזה. אבל כל זה הוא רק בדברי חולין, אולם כשהוא מדבר דברי תורה, אדרבה, מוסיפים לו שנות חיים. הדברים מרומזים בכתוב: (שיר השירים, ה. ו) "נפשי יצאה בדברו" - כלומר, שנפש האדם יוצאת "בדברו" - עם הדיבור.

על פי זה פירש מרן האדמו"ר שליט"א, את הפסוק: "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם". כלומר, "לא על הלחם לבדו" - המזון הגשמי "יחיה האדם" - חי האדם. "כי על כל מוצא פי" - בדברי החולין שמוציא מפיו, בזה תלויים שנות חייו. אבל "ה" - כלומר אם מדבר ועוסק בתורת ה', "יחיה האדם" - אדרבה, מוסיפים לו חיים מהשמיים.

ועל פי זה המשיך לפרש, את דברי המדרש על הפסוק (במדבר ל. ג) "לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה", הדא הוא דכתיב "ימינו כצל עובר". ולכאורה מה הקשר בין "לא יחל דברו" לבין "ימינו כצל עובר"? אלא על פי מה שפירשנו מובן היטב. "לא יחל דברו" - אדם צריך להיזהר לא לחלל דיבורו לריק משום "ימינו כצל עובר" - כי ימי שנותינו בעולם הזה חולפים ועוברים כצל עובר על ידי דיבורי סרק...

למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם (ח,ג)

המגיד מדובנא זי"ע הסביר את משמעות פסוק זה בדרכו ע"פ משל נחמד: עני הגיע לכפר אחד, שבו התגוררו שתי משפחות יהודיות זו מול זו. האחת, משפחתו של יהודי יקר, מכניס אורחים ובעל חסד, והשנייה, משפחתו של קמצן, רע לב ורע עין. איתרע מזלו של העני, והוא פנה אל ביתו של הקמצן הרע. הוא פנה אל בעל הבית ובקש לאכול דבר מה. כששמע בעל הבית הקמצן את מבוקשו של אותו הלך עני, ענהו בתמיהה: לאכול? בזעת אפך תאכל לחם! הוא הוציאו אל החצר והראה לו על ערמת גזעים. "אם תחטוב את העצים האלו להסקה, תקבל אוכל לשובע"! לא הייתה לעני ברירה. הוא עבד בפרך, ולפנות ערב סיים את מלאכתו. משהתייצב לפני בעל הבית, יצא עמו אל החצר, סקר את המלאכה ואמר לעני בשביעות רצון: טוב ויפה. הארוחה מחכה לך בבית ממול!... הודה לו העני מקרב לבו, והלך לבית שמנגד. שם קבלוהו בסבר פנים יפות, וערכו לפניו שלחן גדוש מטעמים. משאכל ושבע, הציעו לפניו את מיטתו והוא פנה ללון. בבוקר השכים והלך לדרכו.

לימים, ישב בחברת חבריו והם שוחחו - כדרכם של קבצנים הנועדים יחדיו - על נדודיהם ועל קורותיהם. פתח העני וספר על המקרה שקרה בכפר פלוני. בעל הבית העבידו בפרך, אבל לאחר מכן גמל לו בארוחה הגונה והציע לו מקום לינה. תמהו הקבצנים איש אל רעהו: "לא יתכן", אמרו, "מתגוררות שם שתי משפחות, אצל האחת יעבידוך בפרך ולא יתנו לך פת קבר, והשנייה מכניסת אורחים ללא כל גמול". אבל בדידי הוה עובדא - התעקש העני. חטבתי עצים בחצר הבית, והסעודה הוכנה לי בבית ממול! צחקו הכל וקראו: האח, נפלת בפח! יגעת בחינם, וכל עמלך היה לריק - אילו היית פונה בתחילה לבית השני, היו מגישים לך אותה ארוחה, ובחנם, בלא כל טורח!...

סיים המגיד מדובנא זי"ע את משלו ואמר: כך גם לפעמים אנו מתנהגים, אנו עמלים ועובדים ללא הרף, ומבזבזים הרבה כח ועמל בשביל להשיג עוד משהו ועוד משהו, אבל בסוף מראים לנו כי הפרנסה נמצאת למעלה, משמים פותחים בפנינו פתח של הצלה שכלל לא חשבנו עליו, ואילו היינו פונים בתחילה מיד לאותה מקום מלמעלה כבר מזמן מזמן היינו נושעים, ובחנם בלא כל טורח!...

"כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם"!

וכבר מסופר על הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע שראה פעם איש אחד הולך בחיפזון רב. שאלו הצדיק: למה אתה רץ כל כך? השיבו האיש: אני רודף אחרי פרנסתי. אמר לו הצדיק: וכי מנין לך שפרנסתך הולכת לפניך, שאתה רץ אחריה להשיגה? אולי היא נמצאת מאחוריך ונמצא שאתה בורח ממנה...

מוצא פי השם (רבי נסים פרץ זצוק"ל)

פעם יצא לי לומר כזה רעיון. קראתי כל מיני דברים, לדוגמה על כמה לחם לבן עושה שמות באדם. או אם אדם אוכל חומר כזה, חומר אחר, מה זה יכול לגרום לו. וראיתי שבשבת אנחנו אוכלים בדיוק ההפך ממה שצריך. בשבת אוכלים פה מתוק, פה שמן. אני אומר ככה, המדענים

שהסתכלו על החומר ועל הדברים שהם גלויים כמות שהם, לא בדקו מה עושה הברכה. אתה לא יודע מה עושה זה שאתה לוקח שתי ידיים עם עשר אצבעות של יהודי שהם רומזים לעשר ספירות, ושם על הלחם ואומר "כאמור פותח את ידיך", ברוך אתה ה', ואתה מכוון, אתה לא יודע מה אתה פועל בתוך החומר. אם היה אפשר לבדוק עכשיו את ההרכב של כל החומרים שם, היה אפשר לראות שזה כבר משהו אחר. ובצורה כזו אתה אוכל את זה, אחרי הברכה. כלומר יש הבדל בין דבר שברכו עליו ובין דבר שלא ברכו עליו, חוץ מההרכב הרוחני שלו שמשתנה לגמרי, גם בהרכב הגשמי שלו יש הבדל, שאז הוא מקבל צורה של קדושה, ואז זה לא מזיק לך.

עוד כתבו וגם האר"י כתב את זה, שצריך להיזהר ללמוד תורה, אפילו מעט, בתוך הסעודה. גמרת מנה ראשונה? תעצור. שתהיה לך איזה ספריה קטנה ליד השולחן, איזה ספר קטן, "שערי קדושה" או ספר מוסר, ספר הלכות, תלמד קצת. תכניס תורה. התורה מבררת את האכילה.

"כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסוך" (ח,ד)

הקב"ה מייסר אותנו כפי שאבא מייסר את הבן שלו. הוא בוחר בקפידה את העונש ומעדיף לתת מעט מעט ייסורים מאשר כמות גדולה של ייסורים במכה אחת עד שהאדם יחוסל לגמרי... הבעיה שלנו אין את אהבת הייסורים. אילו היינו יודעים שזה טוב לנו היינו מתחננים לה' שיביא לנו אותם...

משל למה הדבר דומה: לאימא שאחרי המון שנים בא לה ילד בשעה טובה ומוצלחת. לכשגדל יצאה עמו ל"שופינג" נכנסה לחנות ביצים ותוך כדי שהיא מדברת עם המוכרת הילד שבר כמה תבניות. כשהמוכרת הבחינה בזה החלה לצעוק... אמרה לה האימא: אל תצעקי, אני אשלם את הכל כולל הניקיון שיש לעשות כאן. המוכרת שתקה. מה קרה? משלמים לה על זה, אז הכל בסדר?! אם כן, האם הייתה המוכרת מוכנה שכל יום ישברו לה את הביצים וישלמו לה? בוודאי שלא!!! מדוע? התשובה - היא לא אוהבת את הבלגן הזה, אבל אם זה כבר בא ומשלמים על זה אז אין בעיה...

הנמשל ברור מאליו: אין לנו אהבת ייסורים. הקב"ה מביא עלינו דבר מסוים, זה לטובתנו. אילו היינו מבינים את הערך היינו מתחננים לייסורים הללו. לפעמים מכה מאת ה' מצילה אותנו...

נביא סיפור שימחיש זאת: מסופר שנפוליון רצה לכבוש עיירה בשלטון רוסי ולא הצליח. החליט לקחת חייל שיודע רוסית, להלבישו בבגדי גנרל ולשמש שוליה שלו ולחדור לעיירה, ולראות מה קורה. לפתע אחד החיילים גילה שזה נפוליון והראה לחבריו תוך שהוא מצביע עליו. מה עשה אותו גנרל כדי להציל את נפוליאון? צעק עליו - "אתה לא רואה שנגמרה לי הבירה?!" והכה אותו 2 סטירות בפרצוף, וכך הבינו האחרים שזה לא נפוליאון. כשחזרו לממלכה בחזרה הגנרל ביקש סליחה, אמר לו נפוליאון: הסטירה שלך הצילה את חיי... כל סתירה מצילה חיים...

"כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסרך" (ח,ד')

הקב"ה מייסר אותנו כאבא המייסר את בנו. לא פעם אנו מנסים לחמוק מהייסורים באמתלות שונות וכשזה מצליח אין מאושר ממנו... הבעיה שלנו אין את אהבת הייסורים. את ההבנה שזה טוב לנו והדבר הנכון עבורנו... לא פעם הייסורים מכפרים לנו על משהו יותר חמור, ואנחנו מנסים להתחכם...

סיפור מאגדות שלמה המלך ימחיש זאת: פעם ביקש אחד היועצים של שלמה ללמוד את שיחת החיות. לאחר שהפציר בשלמה ולמרות אזהרותיו של שלמה שלא כדאי לו להבין את שפתם... לימדו שלמה את שיחת הציפורים. כשהוא בקי בשפת הציפורים, הנה הוא שומע 2 ציפורים צוחקות, אחת אומרת לחברתה: תראי איזה מסכן, מחר ישרף לו הבית...

הוא הבין שמדובר עליו, מה עשה? רץ מהר ומכר את הבית. ואכן לאחר שקיבל את הכסף נשרף הבית כליל... הווי אז חשב לעצמו: "כמה טוב שהתעקשתי ללמוד את שפת החיות... הנה הצלתי את ביתי..." למחרת שוב שמע את שתי הציפורים מתלחשות: "מחר תמות הפרה של פלוני!". מאחר שמדובר עליו רץ מהר ומכר את הפרה. ותכף לאחר ששלש הכסף לידו התפגרה הפרה ומתה... כשחיוך ניצחון על פניו שב לביתו...

למחרת שמע אותם אומרות- "כמה מסכן זה שצריך למות מן העולם". באותו הרגע רץ בבהלה אל שלמה המלך וסיפר את כל הקורות אותו. אמר לו החכם מכל אדם: ה' רצה לפגוע ברכושך ולא נתת. רצה לפגוע במקור הכנסתך ולא נתת, ועכשיו מה אעשה לך?!...

ייסורים מכפרים יש לקבלם באהבה...

"וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מייסרך" (ח, ה) (ולמדתם אתם את בניכם "א,א")

פעמים הקב"ה שולח לאדם ייסורים קלים כדי להצילו מייסורים קשים שעמדו לבוא עליו, כפי שאנו למדים מהסיפור הבא: מעשה בחולה אנוש ששכב על ערש דווי והיה מתייסר בייסורים קשים, ומחובר היה למכשירים שונים שעל ידם הוא עדיין נשאר בחיים. הרופא המטפל בו בראותו את גודל ייסוריו הרבים החליט שכיון שאין סיכויים לרפואתו אם כן, למה לו חיים, והסיר מהחולה את כל המכשירים שהיה מחובר אליהם,

ולאחר זמן קצר נפטר החולה לבית עולמו. כעבור ימים מספר נתגלה החולה אל הרופא בחלום ואמר לו, שבמצב שהיה נותר לו עוד ארבעה ימים לחיות ע"י המכשירים ולסבול ארבע ימים ייסורים קשים והיה נכנס לגן עדן זך ונקי ע"י שנתמרק בייסוריו, ואילו עכשיו שהרופא הסיר ממנו את המכשירים וגרם בכך שימות ארבעה ימים קודם, הרי חסרים לו עכשיו הייסורים של ארבעה ימים אלו ואינו יודע כמה זמן ייקח עד שיתמרק משארית עוונותיו. (כידוע שייסורים בעולם הזה ממרקים הרבה יותר מאשר ייסורי גיהנום). הרופא נתעורר משנתו מזועזע כולו עד שהפך לבעל תשובה מחרדת הדין.

”ואכלת ושבעת וברכת” (ח, י) (דעת חכמה ומוסר ח”ב עמ’ מד - לתתך עליון)

הגה”צ רבי ירוחם ליוואוויץ זצ”ל משגיח ישיבת מיר דיבר פעם על ברכת המזון, בחרנו להביא את דבריו היסודיים והמעוררים כמעט בלשונו: ”כל ימי לא עמדתי על הערה זו, מורגלים אנו שכאשר אוכלים צריכים לברך, אולם אם יברך האדם פעם אחת בכוונה ברכת המזון כהוגן, יראה מיד ויכיר את האמת שהדברים הם להיפך ממחשבתנו, לא כשאוכלים צריכים לברך אלא האכילה עצמה היא בשביל ברכת המזון, שכן אם מהאכילה יוצא כל ההכרה האמורה בברכת המזון להכיר חסדי המקום, טובו הגדול תמיד שאינו מחסיר מעמנו וצריך לומר ובטובו ולא מטובו (ברכות ג) שכן אם יאמר האדם ”מטובו” לא יהיה די רק ”ובטובו” שהוא בלי שיעור ובלי תכלית, כי לא כלו רחמיו. הכרה זו בחסדי המקום שהם בלי סוף יוצאת לאדם מהכזית פת שאוכל, עלינו להבין שתכלית האכילה היא בשביל ברכת המזון ולא להפך.

כל זה כשהאדם לוקח את העניינים כמו שהותקנו והועמדו, אבל כשהדברים הפוכים באופניהם למעלה, הכל מתהפך מכפי שצריך להיות ואז ההנחה היא להפך שכשאוכלים צריך לברך, נמצא שהעיקר הוא האכילה וכן כל הדברים עד שהכל הוא בשבילי ובשביל הערבות וההנאה שלי, עד שהבורא עולם בעצמו כביכול גם כן בשבילי, לא ריח ניחוח להשם אלא ריחוח לי, מבהיל מאד. כשמתרגלים בהנחות כאלו שברכת המזון הוא בשביל אכילה וכד’ לאחר כן כשמגיעים לדברי הר”י (ש”ת ג, קמג) ”היצורים כולם לא נבראו אלא לכבוד השם שנאמר (ישעיהו מג, ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו.

ואכלת ושבעת וברכת את ה’ אלהיך (ח, י) (אוהב תורה)

המגיד מדובנא זי”ע היה מסביר את גודל עניין ברכת המזון כדרכו - במשל: מעשה באלמן, שהיה לו בן יחיד מאשתו, והיה חביב עליו עד מאד. לימים נשא אישה שנייה, אלמנה אף היא, שהייתה לה בת מנישואיה הראשונים. היה הבעל חושד באשה, שהיא מבכרת את בתה ודואגת לה לכל צרכיה, ומזניחה את בנו במאכלו ובבגדיו. והייתה האישה חושדת בבעלה, שהוא מאיר פניו לבנו ומפנקו ומבכרו על פני בתה. לעמיתו של דבר צדקו שניהם, שכן אף בלא יודעין האדם קרוב אצל עצמו ובשרו, משום כך שררה מתיחות בביתם ושלום הבית הופר.

לימים גדלו הבן והבת, וההורים נדברו ביניהם להשיאם זה לזו. הקימו בני הזוג בית נאמן בישראל ודאגו האחד לרעהו. והוריהם דאגו לשניהם והרעיפו אליהם אהבה, ומני אז שרר השלום במעונם. ואדרבה, ילדיהם - שהיו קודם לכן סיבה לפירוד הלבבות ביניהם - היו עתה הסיבה להידוק הקשר ולאחווה.

והנמשל: הקב”ה ברא את האדם כשילוב של גוף ונשמה, גשמיות ורוחניות. אבל בין בני זוג אלו שוררת מתיחות מתמדת, כי הנשמה אוהבת את בני טיפוחיה, וחפצה להתעלות ולהזדכך בתורה ובמצוותיה, ואילו הגוף אוהב את מנעמי העולם ואת חמדותיו. אבל קיימת דרך אחת להשכיח ביניהם שלום ואחווה, והיא, אם ידע האדם, שכל מזונו וסיפוק רצונותיו ניתנים לו מאת הקב”ה, ויודה לו על מזונו תחילה וסוף, יהיה המזון גורם להכרת הטוב ולעבודת הבורא, או אז ישמחו בו שניהם כאחד! ועל כך באה ההודאה, על הטובה המושלמת והכפולה שבנתינת המזון - ובהכרה בכך ”שאתה זן, ומפרנס אותנו תמיד בכל יום, ובכל עת ובכל שעה!”

וכבר סח הרה"ק בעל החידושי הרי"ם ז"ע: בפרקי אבות (ג.ג) שנינו: "שלושה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים". ומפרש רבי עובדיא מברטנורא ז"ע חידוש גדול וכותב: כך שמעתי, כי בברכת המזון שמברכים על השולחן יוצאים ידי חובה ונחשב כאילו אמרו עליו דברי תורה!... לעומתו, יש מן הפוסקים שקבעו כי צריך ללמוד בעת הסעודה ממש ואין יוצאים בברכת המזון.

ונראה לי ליישב - המשיך בעל החידושי הרי"ם ואמר, שאינם חולקין, אלא רבי עובדיה מברטנורא מדבר באדם שאוכל לפני ה', ובסוף הסעודה מברך ברכת המזון ויודע לפני מי הוא מברך, ונותן הודיה למי שנתן לו המזון - שאין לך דבר תורה גדול מזה!...

"ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך" (ח,י) (הרב ברונשטיין)

משל למה הדבר דומה: כאשר לוקח אחד מן החנווני מזון בהקפה ולאחר זמן הוא משלם את מלוא מחירו הוא עושה בכך שני דברים טובים: האחד שאין המזון גזול בידו - שהרי שילם את מחירו והדבר השני - שעל ידי כך ששילם יאמין לו החנווני גם להבא וימשיך לתת לו בהקפה.

מאידיך אם ייקח בהקפה ולא ישלם נמצא שתי רעות בידו: האחת שהדבר גזול אצלו ועוד שמהיום והלאה לא ייתן החנווני בהקפה לא לו ולא לאחרים כי יחשוש שמא לא ישלמו את מחיר הסחורה.

כן הוא גם הנמשל, אמר המגיד מדובנא: כאשר אדם נהנה בעולם הזה ללא ברכה הוא גוזל כביכול את ה' וגם הוא מזיק לכלל ישראל כי שמא הקב"ה ימנע מהם טובה ולא יסכים לתת גם להם "בהקפה"....

"ואכלת ושבעת וברכת" (וקראת לשבת עונג)

פעם אחת בא אל הצדיק רבי יצחק מוורקא אחד מחסידיו שהיה עשיר מופלג אבל נודע כקמצן גדול. כל ימיו הסתפק העשיר בלחם שחור ודג מלוח משום שחס על ממונו. "אם נתן לך הקב"ה עושר" - גער בו הרבי - "עליך לחיות חיי רווחה! עליך לאכול בכל יום בשר ודגים ולשתות יין ישן!"

רבי - תמהו החסידים - וכי מה אכפת אם אוכל הלה ארוחה דלה? האומנם כל כך דואג לו הרבי מה מאכלו?! לו אני דואג? - שאל הרבי- לא ולא! דואג אני לעני המקיש בדלתו של זה... שהרי אם העשיר עצמו יאכל בשר ודגים וישתה יין אם כן לעני, ייתן לפחות פת שחורה ודג מלוח. אולם אם העשיר עצמו אוכל מאכלי עניים כאלה מה ייתן לעני?!...!

"ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך" (ח, י) (מסיפור חסידים)

הרה"ק רבי ברוך ממעזיבוש זצ"ל כשהי' יושב עדיין בעירו טולטשין הייתה דרכו בקודש לבקר גם את קהילות היהודים בבסעראביע.

פעם אחת בא לעיר קעשינוב, בו ביום שהוכרז לתענית ציבור בעיר. הייתה שנת בצורת והרב דמתא בהסכמת ראשי הקהל, גזרו תענית והתפללו על גשמים.

צווה רבי ברוך על בעל האכסניה לערוך סעודה ביד רחבה, והוא וחסידיו ישבו ואכלו ושתו. בא הרב וראשי הקהילה לפניו בקובלנא: רבנו, יום זה הכרזנו לתענית צבור, השמים נעצרו ואין מטר, אנו זקוקים לפרנסה, ואם חלילה לא ירדו גשמים והאדמה לא תיתן את יבולה אנחנו צפויים למות ברעב.

שוטים שבעולם! החזיר להם רבי ברוך. צריכים אתם לפרנסה בריוח, ומה אתם עושים. הכרזתם יום תענית, מסגפים את נפשותיכם. והרי להתקיים בלא אכילה ובלא שתי': הנכם מראים להקב"ה, שיכולים אתם אדרבה, צאו ואכלו ושתו. יראה השם יתברך שצרכי עמו מרובים, ויהי' מוכרח לפתוח ארובות השמים ולתת גשמים בעתם.

ורבי ברוך סיים את דבריו: בתורתנו הקדושה כתוב לאמר: "ואכלת ושבעת וברכת את ד' א-לקיך", וכן אמר גם הנביא (יואל ב, כו) ואכלתם אכול ושבוע והללתם את שם ד' א-לקיכם", גם על ידי אכילה עד כדי שביעה יכולים לברך ולהלל את ד' א-לקינו.

"ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך" (ח, י)

רבי שלמה מבאבוב זיע"א סיפר שבהיותו ילד כבן שמונה, הגישה פעם אמו הרבנית ע"ה בעת ארוחת הערב את המאכל כרוב. והנה הוא בילדותו לא אהב כרוב ועם כל הפצרותיה לא הסכים לאכול, כששמע אביו הקדושת ציון הי"ד אודות סירבו לאכול פתח ואמר לו שמע בני מוסר אביך בא ונחשוב חשבונם של כל הפירות והירקות שבעולם, הלא פני תבל מלאו תנובה כחול הים אשר לא ייספר מרוב. והנה חלק גדול ונכבד מהם כלים ונעקרים באמצע גידולם על ידי רוח סערה וזרם ומטר ושאר דברים המפסידים. והנה גם מן הפירות אשר נתבשלו כל צרכם וזכו שיקצרו אותם, נמכרים אלפי אלפים מהם לאומות העולם וגם מה שכן מגיע ליהודים הרבה מהם לצערנו מושקעים בהבלי העולם הזה ולא מברכים לצערנו על המאכל, והנה כי כן אם כבר זכה המאכל להינצל מכל זה וכבר עלה על שולחן מלכים איך ירהיב אדם עוז בנפשו לסלק את ידו מלברך עליה בכל נימי נפשו הנה איזה מענה יהיה בפיו ביום הדין וביום תוכחה על אשר לא תיקן את הפרי להעלות את הניצוץ הקדוש שבתורה למקורה!

ואכלת ושבעת וברכת את ה' על הארץ הטבה אשר נתן לך אלהיך (ח,י) (זה השער לה, עלון 256)

כתב בספר החינוך: 'כך מקובל אני מרבתי ישמרם ה' שכל הזהיר בברכת המזון, מזונותיו מצויים לו בכבוד כל ימיו' ע"ל. כמה טרחות, וכמה שעות על גבי שעות, וכמה כאב לב ומוח יגיעים כולם להשיג את פרנסתם ועדיין לא הגיעו לכדי סיפוקם, וכאן ישנה הבטחה ברורה ל"פרנסה מצויה בכבוד כל ימיו!!!" ומהו ההבדל בין ברכה של "ברכת המזון" בכוונה, לברכה ללא כוונה, לכל היותר שתיים שלש דקות ובכל זאת הקושי גדול, אבל משתלם.

סיפר פליט מהשואה שהיה בתקופה ההיא נער צעיר והקפיד כל חייו על ברכת המזון בכוונה רצויה, ובהגיע תורו בתחילת המלחמה להישלח אם לחיים ואם למוות, עלה בדעתו להציע עצמו כטבח מומחה, וכך נלקח לשרת במטבח במפקדה של הצבא הגרמני באחד המקומות, וכך הייתה לו פרנסתו מצויה.

יום אחד נכנס המפקד וראה את הנער היהודי הלז שמראהו טוב ומאד התמלא חימה, והתחיל לצעוק עליו, אתה אוכל פה ונהנה, ותכף ציווה עליו ללכת לחפור בקרקע טרשים בור רחב ועמוק וכשיגמור את המלאכה יוכל לחזור לשרת במטבח, וכך מצא את עצמו הנער בודד ביער שממה על יד המקום אותו אמור לחפור, בלי כלים מתאימים מחוסר אוכל ושתייה, בכה והתפלל לה' שיזמין לו גם כאן בזכות הברכה את מזונו, לפתע עברה במקום קבוצת חיילים גרמנים בתוך משאית וכשראו את הנער היהודי, מתוך שנאה וזעם התחילו תוך כדי קריאת קללות להמטיר עליו מיני ירקות כמלפפונים קישואים וכו' שהיו ברשותם לרוב, כשהלכו, מצא עצמו הנער היהודי מוקף בערימת "ירקות", מצרך נדיר ויקר בימים טרופים אלו, והודה לה' שלא עזב חסדו מעמו גם בגיא צלמוות זה, ועדיין לא ידע מה יעשה עם ציווי המפקד לחפור קרקע קשה זו, והנה לא עבר זמן ארוך ומשאית עם קבוצת גויים פולניים בדרכה לגירוש, עברה במקום, ובראותם את הנער והאוצר שברשותו שלל ירקות, התחננו אליו שייתן להם מאותם ירקות להחיות נפשם. ניצל הנער את בקשתם וסיכם עמהם שאם יחפרו את המקום שסימן להם יקבלו כולם את כל אותם ירקות, כמובן הם קפצו על המציאה ותוך זמן קצר חפרו בור ענק לשביעות רצונו, וקיבלו את שלל הירקות לידיהם, ואז הלך הנער הצעיר למפקד וסיפר לו שסיים את חפירת הבור שנתבקש. המפקד לא האמין עד שראה בעיניו והתפעל מכוחו של הנער הצעיר והורה לו לחזור לשרת במטבח, וכך עד סוף ימי השואה הייתה פרנסתו מצויה לו בכבוד.

' ברכת המזון כדרך לקניית תחושת הכרת טובה '

אחת מן הדרכים להגיע להכרה חושית זו, אף הוא בפרשתנו'. ואכלת ושבעת וברכת את ד' אלוקיך על הארץ הטבה אשר נתן לך(ח.י). מצוה זו היא אחת משתי הברכות היחידות אשר חובתן מדאורייתא הוא. ולכאורה הדבר תמוה, מה נשתנה ברכה זו מיתר הברכות שחובתה מן התורה הוא ? ונראה, שהנה כאשר אדם שואף אויר לקרבו, האם חש הוא כי מקבל הוא עתה דבר מה!! לא ! ומדוע? יתכן כי אחת הסיבות היא משום שהדברים האלמנטריים ביותר נתפסים אצל האדם כחלק בלתי נפרד מישותו ואינו חש כי למעשה קיבל הוא אותם מבורא הכל.

יכול הוא אדם לערוך מסיבת הודיה מפוארת על ביתו החדש וכדו, ' אבל הלחם?! הן עליו הוא עמל, והוא חלקו מכל עמלו ! אמנם על אף ש'על כל נשימה ונשימה תהלל קה' אין מברכים

על האוויר, זהו משום שהדבר אינו שייך במציאות, אך הלחם, דווקא עליו נצטוונו מהתורה לברך, מפני שדווקא בו חסרה תחושת ההודיה, וביותר שדווקא בו נוכל להתחזק ולחוש כיצד אין לאדם דבר משלו, ואף הלחם אשר הוא אוכל - חסד קל עליו לפרנסו ולווננו. הבה ונתבונן אפוא באמרנו ברכת המזון, בכך שכל חיינו פרנסתנו ומציאותנו מאתו ית' היא, ונזכה להודות ולהכיר בטובה!

השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך לבלתי שמור מצוותיו ומשפטיו וחוקותיו אשר אנכי מצוך היום (ח,יא) (הרב יוסף זילברפרב)

בפסוקים אלו מביע משה חשש כאב המייסר את בנו בילדותו, כדי שלא יבעט בימי הטובה כשיגדל ויהיה לאיש, קינן החשש בלבו של משה שאחרי שהבן יגדל ויצליח בהצלחה רבה ובנכסים מרובים, ישכח את מטיבו ויפנה אליו עורף. ואכן חשש זה מופיע בהרבה מקומות בספר דברים: "השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם א-להים אחרים", וכהסברו של רש"י: כיון שתהיו אוכלים ושבעים, הישמרו לכם שלא תבעטו, שאין אדם מורד בהקב"ה אלא מתוך שביעה. וכן "השמרו לכם פן תשכחו את ברית ה' א-לקיכם אשר כרת עמכם", ועוד.

אולם בפרשה זו נאמרו הדברים בצורה חותכת ביותר: "פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך ירביון וכסף וזהב ירבה לך, וכל אשר ירבה לך ורם לבבך ושכחת את ה' א-לקיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים". השלב הראשון של ההתדרדרות המוסרית הוא השכחת העבר – התכחשות לנסי ה' בעבר. השלב השני הוא "ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", וההתדרדרות הזאת תביא אתה שלב נוסף "והלכת אחרי א-להים אחרים ועבדתם והשתחית להם".

את הנאמר "ואכלת ושבעת וברכת" מסבירים המפרשים שלא רק בשעת עוני ומחסור על האדם לזכור את הקדוש ברוך הוא ולבקש עזרתו, אלא גם בעת שיזכה לברכה והצלחה – ואכלת וגם ושבעת, מחובתך לשמור את נפשך משכחה, וגם אז "וברכת את ה' א-לקיך", כי הוא הנותן לך כח לעשות את החיל הזה ולא בחכמתך ורוב תבונתך הגעת למה שהגעת. לאור זה מסבירים המפרשים את הנאמר במשלי כב' ב': "עשיר ורש נפגשו עושה כולם ה'" ואומרים: מקובל בעולם שאם אדם מצליח אז מבלי משים לב הוא חושב ובטוח שהגיע להצלחתו תודות לחכמתו ותבונתו. מאידך, על אדם שאינו מצליח מביטים כעל שלומיאל, לא יוצלח, שאין מוח בקדקודו להכות שרשים ולהגיע למעמד מסוים. ברם, אם מזדמנים העשיר והרש גם יחד בפונדק אחד, אפשר לראות בחוש שהקבצן אינו כל כך לא יוצלח כפי שחשבו עליו וחכמתו אינה פחותה מהעשיר והגביר, וכן רואים אז את העשיר שאינו חברה'מן ובעל תבונה כפי שחשבו עליו יותר מהעני, ועם כל זאת זה הצליח וזה לא, והסיבה: "עושה כולם ה'" – הכל תלוי במזל, ואם כן מה ההתפארות של "כוחי ועוצם ידי?".

זאת ועוד: המתיימר שכוחו ועוצם ידו עשה לו את החיל הזה והוא בעל הבית הבלעדי על הונו ורכושו, ואינו מחויב כלפי מי שהוא ולא אכפת לו בצער הזולת, ממילא עוצם את ידיו מלעשות צדקה וחסד. שכרון השכחה שולל מהאדם לא רק את אמונת ה', אלא גם חובתו לאדם ושוכח את דברי החכם מכל האדם במשלי: "יש מתעשר ואין כל, מתרושש והון רב", וכדברי הרמב"ם שכתב במורה נבוכים: ומה שאנו קוראים "עשיר" למי שיש קניינים רבים, הוא הכל

מדומה, כי אין קשר אמתי להקניינים עם הקונה אותם, כי לפעמים יאבד העושר בעניין רע בחייו ויעזבו לאחרים חילם במותם, אמנם הוא מתעשר לפי הנראה, ובאמת אין כל, כי אין זה קנין דבוק בנפשו, אבל מי שמפזר עשרו לצדקה וחסד – הוא עושר אמתי והון נצחי רב וגדול מאד, והמתרושש הזה יש לו הון רב שמור לנצח בעולם האמת.

בספר "בינה לעיתים" מסביר את הפסוק הנאמר על פרשת המלך "וכסף וזהב לא ירבה לך ... ורם לבבך", כי ריבוי כסף דומה לריבוי דם. כשם שריבוי דם מסכן את בריאותו של האדם, כך ריבוי כסף – עשירות מרובה – מסכנת את נשמתו של האדם מישראל. במיוחד אם זורם בכסף זיהום מה כגניבה, גזלה וכד'. וכשם שריבוי דם זקוק להקזה (הוצאת דם מהעורקים לשם רפואה), כן יש צורך רב בהקזה מתאימה לצרכי צדקה וחסד לריבוי כסף. זוהי הרפואה היחידה הבדוקה והבטוחה ביותר שהכסף לא יגרום לו סחרחורת ועיוורון נפשי.

ספרי חסידים מספרים שחסיד אחד התלונן בפני רבו שהוא סובל משכחה. ענה לו הרבי שעליו לעשות תשובה. וכשהחסיד התפלא מה עניין תשובה לשכחה? ענה לו על כך הרבי: כידוע תשובה מגעת עד כיסא הכבוד וכבר נאמר ש"אין שכחה לפני כיסא כבודך". במאמר חסידי זה יש רעיון נשגב, שאם האדם מישראל רואה שהשכחה משתלטת עליו וגורמת לכל מיני התדרדרויות מוסריות, אין עצה אחרת מאשר לחזור בתשובה, וכשם שהאדם מצווה להיות מכיר טובה בחינת "מזמור לתודה", כך גם מצווה להכיר בחטא, להיות מודה על האמת ולתקן מעשיו, ואז בכוחו להגיע עד לכיסא הכבוד "ואין שכחה לפני כיסא כבודך".

האסון של ימינו הוא בזה שלא רק שהשכחה הולכת ומשתלטת על חיי הכלל והפרט ועושים הכל כדי להשכיח את בית אבא, את השבת, את השראת החג, משכיחים מילדים את עברם המשפחתי ותולדות האומה כדי שיהיה באפשרותם להיות "מתקדמים" ומתאימים להשתלב במרחב השמי-כנעני ועוד שמחים על הצלחת השכחה והתרחבותה ומתעלמים מהנאמר: "והיה אם שכח תשכח את ה' אלקיך ... העדתי בכם היום כי אבד תאבדון". (ח' יט').

וכהסברו של ה"חווה מלובלין" שהקשה על הנאמר "והיה" שהוא לשון שמחה בכל מקום, ומה עניין השמחה בשכחה? והסביר: עיקר העונש הוא לא במה שהאדם חטא בשכחה, אלא משום שהוא עוד שמח בזה ומתרברב כאילו עשה דבר חכמה – חכמה כעין זו מסוכנת ומערערת את יסודות הקיום של עם ישראל...

וְכֶסֶף וְזָהָב יִרְבֶּה לָךְ - מַה קּוֹדֵם? כֶּסֶף אוּ זָהָב? (ח, יג) (הרב נתי)

כאן הקדים הכתוב את ה"כסף" ל"זהב". וכן בפרשת המלך נאמר: "וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה לָךְ" (שם יז). וכן אצל אברהם אבינו נאמר שהיה "כָּבֵד מְאֹד בְּמִקְנֵהוּ בַכֶּסֶף וּבַזָּהָב" (בראשית יג). אבל בשאר מקומות הקדים את ה"זהב" ל"כסף", כגון בפרשת המשכן: "זָהָב וְכֶסֶף וְנַחֲשֵׁת" (שמות כה). וכן בפרשת הגעלת כלי מדין. והדברים צריך ביאור.

רבנו הגר"ח קנייבסקי שליט"א מבאר בספרו "טעמא דקרא": שבמקום שמדובר בעשירות, מקדים את ה"כסף" ל"זהב", שכן דרך המתעשר שבהתחלה מרבה לו ה"כסף" ואח"כ מרבה לו אף ה"זהב". אבל בשאר מקומות מקדים את ה"זהב", לפי שזה הדבר יותר חשוב והחשוב במעלה, קובע לו מקום תחילה.

וכן מוכיחים כאן הפסוקים שהולך מן הקל אל הכבד, כדרך המתעשר, שאמר בתחילה: 'פֶּן תֹּאכַל וְשָׂבַעְתָּ וּבָתִּים טָבִים תִּבְנֶה וְיִשְׁבְּתָּ: וּבִקְרָךְ וְצִאֲנֶךָ יִרְבֶּינָה וְכֶסֶף וְזָהָב יִרְבֶּה לְךָ', בתחילה במאכל, אח"כ בבתיים ואח"כ בבקר וצאן ואח"כ ב"כֶּסֶף וְזָהָב".

"וְכֶסֶף וְזָהָב יִרְבֶּה לְךָ" (ח, יג)

יהודי אחד התפאר בפני ה"חפץ חיים" שהקב"ה זיכהו בעושר רב וכי אין לו כל מחסור. אמר לו החפץ חיים: ראוי לך לקבוע בכל יום שעות אחדות לתלמוד תורה. ענה לו העשיר: אין לי פנאי. אם כן אמר לו ה"חפץ חיים", הרי אתה אביון שבאביונים, אם זמן אין לך, מה יש לך? ואין לך עני יותר מעני בזמן...

"וּרְמַת לְבַבְךָ וְשִׁכַחְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים" (ח, י"ד) (וקראת לשבת עונג)

אמר רבי ישראל הכהן בעל ה"חפץ חיים" - על האדם להתבונן תמיד בגנות הגאווה כי איך יתגאה האדם אשר תחילת היותו נוצר מטפה סרוחה והוא עתיד לילך למקום עפר רמה ותולעה!?

והביא ה"חפץ חיים משל שראה בספר "זכרו תורת משה": גביר אחד שלח שני אנשים למדינה רחוקה לקנות לו אבנים טובות. לאחד נתן לעסק זה אלף זהובים ולשני לא נתן כי אם מאה זהובים. מעלו השניים בתפקידם ופיזרו את המעות בדרך בדברי הבל עד שלא נשאר ביד בעל האלף כי אם מאתיים זהובים וביד בעל המאה נותרו ארבעים זהובים בלבד.

ויהי היום ויתקוטטו יחד זה עם זה. ויען בעל האלף ויאמר לשני: התוכל להדמות אלי? הלא אתה איש עני אין לך אפילו רבע ממני. שמע את הדברים איש עובר אורח ואמר לבעל האלף: הוי סכל וגאה! במה תתגאה? האם אינך יודע כי המעות אינם שלך? רק שליח אתה להביא סחורה למשלחך! ובאמת אתה עני יותר מחברך שהתגאית עליו כי הוא איננו חייב למשלחו אלא שישים זהובים על דברי הבל ומה תשיב לשולחך על סך הגדול הזה שלקחת?!...

כן הדבר ממש בעניין הגאווה אמר ה"חפץ חיים": כולנו נשלחנו מעולם העליון לכאן - כל אחד לתקן את מעשיו ככל יכולתו על כן אין לו לאדם להתגאות בכך שיש לו חכמה יותר מחברו כי הרי החכמה לא שלו היא כי אם נתנה בו לצורך עבודתו כאן. ולהיפך עליו לחשוב לעצמו כמה ימים וכמה שנים ביטל מתורה ועליו יהיה מוטל לתת דין וחשבון על כל יום מימי חייו במה עסק בו... והתביעה תהיה גדולה יותר מאשר על חברו!...

יוצא איפה, כי לא ניתן להתגאות בחכמה!...

"כֹּחִי וְעֵצֶם יָדִי עֲשֵׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה" (ח, יז) (ליקוטים נפלאים)

ידוע המעשה שפעם הגיע בעל התניא אל המגיד הק' ודפק על הדלת והמגיד שאל מי זה, ענה הבעל תניא: "אני", וכשנכנס בעל התניא אמר לו המגיד מחר יש "ברית מילה" לך לשם. בעל התניא הלך ולא הבין בהתחלה את עומק הכוונה למה ללכת לשם, אבל הלך וישב שם, ובשעת הסעודה נגנב שם איזה דבר חשוב וחשדו באורח - "בעל התניא", ואמר "לא אני גנבתי" וכך אמר

ג' פעמים. כשחזר למגיד, אמר לו המגיד על פעם אחת שאומרים "אני" היית צריך כמה פעמים לומר "לא אני".

"ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה" (ח,י"ז)

פעם אחת הגיע סוחר עצים עשיר גדול לפני רבי חיים מוואלוז'ין וסיפר לו כי כל ממונו נתון בסכנה. "מהי הסכנה"? שאל רבי חיים. המשיך העשיר וסיפר: אונייה גדולה מלאה עצים שלחתי למדינת פרוסיה אולם השלטונות אינם מתירים לי להכניס את הסחורה לתוך המדינה ומאיימים עלי כי אם לא תפליג האוניה על עקבותיה ותחזור - יטביעוה! אל דאגה - הרגיע רבי חיים - עוד תראה ישועת ה' כהרף עין! באותו יום האמיר מאוד מחיר העצים ובו בזמן התירו השלטונות פרוסיה לאניית הסוחר להיכנס לגבולם.

הגיע העשיר לרבי חיים והוא מלא שמחה. רבי - קרא העשיר - היום רואה אני את ההשגחה משמים! שהרי אם שלטונות פרוסיה לא היו מעכבים אותי הייתי מקבל את מחיר העץ הישן העיכוב היה לטובה והוא אשר גרם שאמכור את העצים במחיר העץ החדש וכך הרווחתי פי כמה.

רואה אתה - נאנח רבי חיים - זה ההבדל בין עשיר לעני: העני רואה את השגחת הקב"ה עליו בכל יום ויום ואילו העשיר הבטוח שהוא זה אשר עשה את כל החייל אשר לו רואה בהשגחה רק אחת לכמה שנים...

הנותן לך כח לעשות חיל (הרב עופר אסרף)

פרשתנו, נמצאת אזהרה חשובה ביותר, הנוגעת לכל יהודי באשר הוא ובעיקר בזמן של הצלחה מיוחדת. וכך מזהירה התורה: "הישמר לך פן תשכח את ה' אלוקיך... ובקרך וצאנך ירביון וכסף וזהב ירבה לך... ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"... המחשבות בסגנון: 'למדתי, השקעתי, עבדתי קשה, תכננתי וקצרתי פירות', הינן טבעיות. כך הטביע הקב"ה בבריאה, שאנשים יתרגלו להאמין במה שעומד מול עיניהם, ולכן דרך העולם לחשוב שמי שעובד ומתאמץ - יש לו כסף, ומי שלא עובד - אין לו. מחשבה שבפועל אינה נכונה. כי כסף ופרנסה מעניק הקב"ה, אבל בכדי שהפרנסה לא תגיע בדרך ניסית, נצטוונו בתורה להשתדל בכדי להשיג את פרנסתנו.

גרשון, היה יהודי רוסי שהתקשה להאמין בפסוק שכתבה התורה "הישמר לך פן תשכח את ה'... ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה".

הסיפור כולו אירע לפני כ- 140 שנה, בעיירה רוסית קטנה ונידחת, וגרשון דגן היה יהודי עשיר מופלג שבחר למרות עסקיו המסועפים לגור בעיירה השלווה והציורית. רבה של העיירה, יהודי תלמיד חכם מופלג בשם רבי אליהו, היה תדיר מעיר לגרשון בעדינות: "אל תאמר כל הזמן 'אני עשיתי, אני פעלתי'. אמור 'בעזרת השם עשיתי כך וכך', מעט ענווה והזכרת שם שמים רק יעזרו לך. אל תשכח שה' מוריש ומעשיר".

גרשון צחק לרב בפנים: "יש לי עשרות סוגי עסקים, ביבשה ובים, נדל"ן ואגרות חוב, השקעות לטווח ארוך ועסקי בידור שמכניסים כסף קל. אין סיכוי שבבת אחת הכל ירד לטמיון. אני "מבוטח" מפני פשיטת רגל. אז אל תפחיד אותי עם סיפורים"... ביום לא בהיר אחד, הגיעו

שמועות רעות לגרשון. רץ מהיר על סוס הגיע ודיווח לו: "הגשר שזכית בבנייתו במכרז ממשלתי בנהר הסמוך, מיועד למשאות קלים. אך מפקד גדוד צבאי מגדודי הצאר ניקולאי החליט להעביר את גדודו דווקא בגשר הזה." "הגשר קרס ועשרות חיילים נפגעו, ומאות אחרים פצועים. הצאר הרוסי העריץ לא יורה להקים ועדת חקירה מדוע עברו חייליו בגשר שאינו מתאים, אלא יערוף את ראשך וישתלט על רכושך. ברח לך מהר ותעלים את זהותך..."

גרשון שמע וקיבל החלטה תוך שניות. נפרד בחיפזון מאשתו ומילדיו, רץ לחדר השינה, שם, בכספת שמאחורי המיטה, נחו להם בשלווה עשרות חבילות שטרות. נטל מכל הבא ליד לתוך תרמיל קטן ואיכותי, ונס על נפשו כשהוא מותיר את זהותו מאחור. רק בהגיעו לעמקי היער בדרך לאחת העיירות, גילה לתדהמתו שנטל ערימה אדירה של אגרות חוב שנטל מאלו שהלווה להם במיטב כספו, אך כיון שהוא חייב להיפרד מזהותו - השטרות חסרי כל ערך!...

במשך חמש שנים, עד לפטירת הצאר הרוסי, פשט גרשון את ידו לקבץ נדבות. ורק לאחר שנות נדודים חזר לביתו וביכה באוזני הרב את סכלותו על שלא האמין לדברי המוסר שלו, וה' סיבב שיחוש זאת על בשרו.

אגב, לאחד מאותם "חכמים בעיניהם" שטען לרבי ישראל מאיר הכהן מראדין, טענה זהה, שגם הוא לא יכול להיות עני, השיב ה"חפץ חיים": "הקב"ה לא צריך דווקא לקחת את הכסף ממך, הוא יכול ליטול אותך מהכסף..."

וזכרת את ה' אלוקיך כי הוא הנותן לך כוח לעשות חיל" [ח, יח]. (והערב נא)

מעשה שהיה ביהודי ירא שמים, שסבל תקופה ארוכה מבעיה מסוימת בסוגרי-גופו. הפנוהו אל רופא בכיר מסוים, שנחשב למומחה בתחום זה. לאחר שבדק ובחן את בעיית המטופל, ערך הרופא את תכנית הטיפול, וכשסיים הפטיר: "אני בטוח שלאחר הטיפול שלי אתה תרגיש טוב".

דבריו של הרופא צרמו מעט למטופל, ואמר "בעזרת ה' יתברך הטיפול של כבודו יפעל את פעולתו הטובה. בלי סייעתא דשמיא שום דבר לא יכול להצליח!". וכאן הגיעה תגובתו הכפרנית של הרופא: "בעזרת ה' או ללא עזרתו, כל עוד אני כאן עם עשר אצבעותי, אינך צריך לחפש כתובות אחרות, תוכל להיות רגוע. אתה לא הראשון שהטיפול שלי פדה אותו ממצוקתו..."

האיש הזדעזע למשמע אוזניו, ולא הבין כיצד מי שדם יהודי זורם בקרבו מסוגל להוציא דברים כאלה מפיו. מהמרפאה מיהר לסור למעונו של שר- התורה, הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א, וכשכולו נסער גולל בפני הגר"ח את המעשה שאירע עם הרופא. "על מה כואב לך?", שאלו הגר"ח, "על כבודך או על כבוד שמים?". "על כבוד שמים כואב לי", השיב. "אם כן", המשך הגר"ח, "מן השמים יראו לאותו יהודי כי חטא ודיבר שלא כדין".

והנה, עוד באותו הערב, מתקבלת שיחת טלפון בביתו של המטופל. על הקו היה לא אחר מאשר הרופא הבכיר, אך כעת נימת-קולו הייתה שונה לחלוטין מזו שנשמעה בחדרו אך לפני כמה שעות: "אני רוצה לומר לך, שאירע לי היום דבר שלא אירע מאז ומעולם... השתתפתי בכינוס חשוב של מאות רופאים מהארץ ומהעולם, וכאשר עמדתי והרצאתי בפני הרופאים הנכבדים, לפתע-פתאום... לא שלטתי על הסוגרים שלי, הם פשוט נפרצו (רח"ל)... אי אפשר לתאר את הביזיון וההשפלה הנוראה שעברתי. ופתאום נזכרתי בדו-שיח שהיה בינינו רק לפני

מספר שעות". וסיים הרופא בקול-נכאים: "הבינותי עתה כמה שגיתי"... (חובה עלינו לציין, שלמרות הדברים הנוראים שהוציא מפיו במרפאתו, הוכיח הרופא שיש לו, אחרי הכל, נשמה יהודית, שכן מי שאין לו נשמה יהודית לא היה מזהה את הקשר בין האירועים. זאת ועוד, שכאשר נחשף אל האמת – הוא אינו מתבייש להודות על כך, ומתקשר בצורה ישירה ומודה ומתוודה: חטאתי).

הדברים אכן מדהימים, וכולנו נזכרים בפסוק בפרשתנו: "וזכרת את ה' א-לוקיך כי הנותן לך כוח לעשות חיל". וכתב הרש"ר היר"ש זצ"ל: "כל הכלול באישיותך המסוגלת ליצור ולרכוש – השכל, הכישרון, התבונה השוקלת והמחשבת, בריאות הגוף ובריאות הנפש, כל הוויה ורצון ויכולת של ישותך, כל אלה אינם תוצאה של מזונך הגופני, אלא הם ניתנו לך מידי ה' במישרין, ובו – ורק בו לבד – תלויות גם הנסיבות החיצוניות שהן תנאי לאפשרות ולהצלחה של יצירתך"

"אל תאמר בלבבך... בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה ה' מורישם מלפניך" (ט,ד) (הרב רובינשטיין)

משל נפלא שמביא הרב רובינשטיין בספרו בשם המגיד מדובנא: כאשר אנו רואים אדם העומד ברחוב העיר ומוכר לחברו חפץ ניתן להסביר את הדבר בשני אופנים:

האופן האחד. שהמוכר נזקק למעות בדחיפות ומחמת דחקו הוא מוכרח למכור את החפץ מיד ובזול והקונה ששמע זאת הבין כי כדאי לקנות את החפץ אף שאין הוא צריך לו ביותר כי כעת ניתן להשיגו בזול.

האופן השני. שהקונה צריך את החפץ בדחיפות והמוכר שמע זאת והחליט למכור לו את החפץ ביוקר... כיצד ניתן לדעת באיזה משני האופנים עסקינן?

אם נבוא אל הקונה ונבקש ממנו למכור לנו את החפץ. והיה אם יסכים - סימן שהמוכר הוא זה אשר נאלץ למכור. ואם יסרב - סימן מובהק כי הוא זה אשר היה זקוק לחפץ ונאלץ לקנותו.

כן הוא גם הנמשל: אמר המגיד מדובנא - כאשר ישראל רואים שהקב"ה נטל את ארץ ישראל מהכנעני ונתן אותה להם יש לומר בזה שני אופנים:

או שעשה כן מחמת זכותם של ישראל וצדקתם

או שעשה כן מחמת רשעותם של עם הכנעני.

כיצד ניתן לדעת את האמתית? אם ישוב הקב"ה וייקח את הארץ מבני ישראל - ידוע נדע לבטח כי נתנה לבני ישראל רק מחמת רשעות הכנעני ולא מחמת צדקותם של ישראל!...

על פי ה' יסעו (ט' י"ח) (ברכי נפשי)

באחד מבתי הכנסת בתל אביב, סיפר הגר"י קולדצקי, מתפלל יהודי בעל-בית העובד בתעשייה האווירית. מידי בוקר, לאחר תפילת שחרית, מכין היהודי ההוא כמה כוסות-תה לזקנים הנמצאים בבית הכנסת, ומתקבצים לשיעור משניות.

והנה, באחד מימי החנוכה, שבו חל גם ראש חודש טבת, כשהתפילה כללה גם הלל ומוסף, הביט האיש ההוא בשעונו, וראה שהשעה כבר מאוחרת מאוד, ואם יתעסק עתה בהכנת התה בשיעור המשניות, לא יספיק להגיע לעבודתו בזמן. הוא עוצר לרגע, ועושה שיקול נוסף, בידעו שאם לא יארגן את הדברים הנ"ל, השיעור לא יתקיים היום, ומחליט שבכל זאת לא כדאי להניח את המצווה מידי. ובאשר להגעה בזמן לעבודה, התפלל היהודי להשם יתברך שיגלגל את הדברים כך שגם יגיע בזמן... 'הרי אתה הקב"ה יכול לעשות הכל, וכיון שאני רוצה לעסוק במצוותיך, הריני מתפלל לפניך שתזכני שאגיע לעבודה בזמן. איך זה יקרה, אני לא יודע, שכן השעה כבר מאוחרת מאוד, אבל אני סומך עליך ומאמין בך שתאפשר לי לקיים את שני הדברים!' כך התפלל האיש מעומק ליבו.

'האוטו עובד'...

והנה, לאחר שסיים להגיש את התה, והשיעור הסתיים, רץ היהודי שלנו מתנשם ומתנשף אל תחנת האוטובוס. על פי לוח-הזמנים היה האוטובוס צריך לעבור בתחנה כבר לפני 12 דקות. לתדהמתו הוא מבחין שהאוטובוס עמו הוא נוסע מדי בוקר, ממתין בתחנה... פשוט לא להאמין. הוא עולה לאוטובוס, ורואה את כל הנוסעים הקבועים יושבים במקומותיהם, כאילו ממתנים רק לו... אלא שלפליאתו מנוע-האוטובוס היה כבוי.

לפתע מתניע הנהג את המנוע, ופורץ בזעקה 'הנה זה בסדר, זה בסדר, האוטו עובד'...

מה מתברר? – האוטובוס אכן הגיע לתחנה בזמן, הנוסעים עלו והתיישבו במקומותיהם, אבל כשביקש הנהג לנסוע, לפתע כבה המנוע... הוא מנסה להפעילו, ואינו מצליח, וכך שוב ושוב עד שהנהלת החברה הודיעה שהיא שולחת אוטובוס אחר כדי להסיע את הנוסעים שמהירו למקום עבודתם. ברגע שעלה היהודי שלנו לאוטובוס, ניסה הנהג שוב להפעיל את המנוע, והנה לפתע המנוע עובד, והכל בא על מקומו בשלום, ואפשר לנסוע...

היהודי שסיפר זאת להגר"י קולדצקי הדגיש שלא מדובר באוטובוס ישן, אלא בדגם חדיש שנכנס לשירות אך לפני מספר חודשים, והתקלה לא הייתה צריכה להתרחש. אבל, כשהיהודי מתפלל לא-לוקיו, יש מי ששומע ומאזין לו, ואף מקיים את כל מה שביקש. גם אם מדובר ב'יהודי בעל-בית'.

מדהים.

ועתה ישראל מה ה' א-לקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' א-לקיך (י, יב) (בני זלץ)

ועתה ישראל מה ה' א-לקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' א-לקיך מקשה הגמ' בברכות ל"ג ע"ב, "אטו יראת שמים מילתא זותרתא היא"? כלומר מה פשר הלשון "מה ה' א-לקיך שואל מעמך כי אם ליראה", וכי יראת שמים היא דבר קל להשגה? מתרצת הגמ', "אין, לגבי משה מילתא זותרתא היא", כלומר ביחס לאדם כמשה רבינו, יראת שמים אינה דבר קשה להשגה. ומקשים המפרשים, מה תירוץ הוא זה, הרי הפסוק אינו מופנה אל משה אלא אל כל ישראל.

מתרץ על כך הכלי יקר, שדברי הגמ' "לגבי משה מילתא זותרתא היא", אין הכוונה בזה רק למשה לבדו, אלא לכל הדור ההוא, שנמצא תחת הדרכת משה. ועיין שם תירוץ נוסף דומה

ועתה ישראל מה ה' א-לוהך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' א-לקיך וכו' (י,יב)

שואל בעל הנודע ביהודה זי"ע בספרו צל"ח מדוע כתוב "שואל מעמך", ולא "מבקש מעמך"?

והוא מיישב נפלא ע"פ חז"ל שדרשו שאין אדם בעולם שיכול להקדים טובה להקב"ה, אלא נהפוך הוא: הקב"ה הוא שהקדים לעשות לו טובה, ורק מכוחה הוא יכול לקיים מצוות, שהרי אין אדם המקיים מצוות מילה - בטרם נתן לו הקב"ה בן, ואין אדם העושה ציצית - אלא לאחר שהקב"ה נתן לו בגד, וכן לגבי צדקה ומעשרות, וכן ברוב המצוות, האפשרות לקיימן היא רק לאחר שהקב"ה נתן לאדם דבר כלשהו, אלא שהקב"ה ברוב חסדו משלם שכר לאדם כאילו האדם עשה את המצווה משלו. שונה המצב לגבי יראת שמים, שאותה מסר הקב"ה ביד האדם בלי שהקדים לתת לו דבר כלשהו הקשור למצווה זו, שהרי "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" והברירה חופשית לגמרי ביד האדם, כי אם האדם מקיים מצות יראת שמים כראוי, הרי הקב"ה כביכול חייב לשלם לו את שכרו, כי במצווה זו האדם הקדים כביכול להלוות לה' יתברך. וזה מרומז במילים "מה ה' אלוקיך שואל מעמך", כלומר: באיזו מצוה הקב"ה יהיה השואל ואתה המשאל? אין אף מצוה שכזו, מלבד מצוה אחת: "כי אם ליראה"!!!

ועוד שאל הגה"ק רבי יהונתן אבישיץ זי"ע דלכאורה תיבת "אם" מיותרת? ומפרש בהקדם דברי הפסוק "ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה" (תהילים צ.י). ובידוע דברי חז"ל: כיון שעברו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא (יומא לח:). הרי מ"א שנים הם רוב שנותיו של אדם אשר זכה להגיע ל"ימי שנותינו ... שמונים שנה". וזהו הכוונה "מה ה' א-לקיך שואל מעמך כי 'אם' ליראה", שכמספר 'אם' - מ"א שנה, "נתירא" ממנו, שאז מובטח ששוב לא נחטא...

כי אם ליראה את ה' א-לקיך (י,יב)

מדוע הקדימה התורה יראת שמים לכל שאר המעשים? אומר "דבש השדה" שיכול האדם "ללכת בכל דרכיו ולאהבה אתו ולעבד את ה' א-לקיך... לשמר את מצות ה'" - ולמרות הכל לעשות את הכל עבורו עצמו, כדי לזכות ליתר כבוד ותהילה, לפיכך מקדים הקב"ה ומציין את יראת השמים, כדי ללמדנו שכל מה שנעשה, עלינו לעשות עם יראת שמים, או אז יהיה פנוי לבנו אליו רעיונותינו יטהרו ויזדככו, וכל מטרתנו תהיה לעשות את רצונו.

על חשיבותה העצומה של יראת השמים וקדימותה לכל שאר המעלות, אנו מוצאים בספור שמובא בהגדה של פסח "באהלי צדיקים": באחד הימים פרצה בבית המדרש בראדום מריבה שנסבה אודות זהותו של החזן החדש שיבחר לבית הכנסת, לאחר פטירת החזן הקודם. חלק גדול מן הקהל צדד במעמד כלשהו שניחן בקול ערב במיוחד, וחציו השני של הקהל הקדוש העדיף לתמוך בחזן אחר שהיה ירא שמים מאד. לאחר שלא הצליחו להגיע לעמק השווה, החליטו לשאול את רבי נתן דוד משידלובצה. שמע הרבי את טענותיהם של אלו שביקשו חזן ירא שמים, ואחר את טענתם של האחרים, שביקשו את בעל הקול הערב, ואמרו כי באמצעות הקול הנאה שלו יצליח לעורר את הקהל להתפלל בכוונה גדולה יותר. הרהר מעט ופנה אל הקהל: אלו הייתי סבור שהקב"ה צריך את הרחמים שלכם, הייתי פוסק שיש צורך בחזן שיעורר את רחמיכם, אך כל זמן שאתם צריכים את רחמי הקב"ה, מוטב שהחזן יהיה ירא שמים ויצליח לעורר את רחמי הקב"ה עליכם...

"ועתה ישראל מה ה' א-לוקיך דורש מעמך כי אם ליראה את ה' לשמור מצוותיו ולדבקה בו" (י"ב) (הרב ברוך רוזנבלום שליט"א)

מדרש חז"ל: דוד המלך אומר: "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתו בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו". אומר לו הקב"ה: אמרת אחת וביקשת שלוש? 1. "שבתו בבית ה' כל ימי חיי" 2. "לחזות בנועם ה'" 3. "ולבקר בהיכלו"?! אמר לו דוד המלך: ממך למדתי, שהרי אמרת "מה ה' דורש מעמך כי אם ליראה את ה'", ולבסוף אמרת "לשמור מצוותיו ולדבקה בו"... (ילקוט שמעוני ושוחר טוב בתהלים).

משל מליצי למה הדבר דומה? אחד היה רעב ורצה לאכול, והתבייש לבקש. מה עשה? התדפק על דלת של בית אחד וביקש מלח. בעה"ב הביא לו קצת מלח. שאל הנוקש: מה אני אעשה עם זה? לא יודע, השיב בעה"ב, ביקשת מלח. טוב, תביא עגבנייה שיהיה על מה לפזר את זה... בעה"ב מביא לו עגבנייה. הוא מפזר את המלח, ואומר: ומה אני אעשה עם זה?! תביא לחמנייה, נכניס את זה בפנים. ניגש בעה"ב להביא, אמר לו הקבצן: אם אתה כבר מביא לא תעשה לי חביתה?...

כן הוא הנמשל: אם מבקשים במכה אחת הכל, לא יביאו לנו, אבל בהדרגה זה מתקבל... אומר דוד המלך להקב"ה: ממך למדתי להגיד את השורש וממנו יוצאים הענפים. השורש הוא "שבתו בבית ה'", וממילא התוצאה - "לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו". כך גם ה' אומר השורש הוא ליראה את ה' וממילא הענפים הם לשמור מצוותיו ולדבקה בו... זהו שאומר שלמה המלך בסוף קהלת: "סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא (וממילא-) את מצוותיו שמור כי זה כל האדם".

על אותו משקל אומר שלמה המלך: "ראשית חכמה יראת ה'" - יראת ה' זה השורש וממנה מגיעה החכמה האמתית...

מה זה יראת שמים למעשה במציאות (מדריך למעשה פ' עקב)

ק' י' פסוק יב', ועתה ישראל מה ה' א-לקיך שואל מעמך כי אם ליראה, ונשתדל להוסיף קצת הבנה עם מציאות מה זה יראה, כלפי ה' יתברך, דהא אין זה פחד, שהרי פחד הוא כשהאדם במצב שהוא לא רוצה להיות במצב זה, משא"כ יראת ה' הוא מדרגה אחד לפני אהבת ה', ואם התכלית הוא אהבה, לא שייך לומר שמגיעים לזה ע"י פחד,

אלא יראה הוא בחינה של לחיות עם קבלת עול כל הזמן, וכמו שאנו רואים אדם שיש משפט בערכאות שמחכה עליו, והמשפט הוא עבור איזה עבירה שעשה על פי חוקי המדינה, ניקח משל שהפקיע את עצמו מלשלם איזה מכס, והוא עומד לפני המשפט, אדם כזה בממילא הוא נזהר בכל פרט מחוקי המדינה, כגון הוא יותר נזהר כשהוא מנהיג את מרכבתו [דהיינו קא"ר בלשונינו] לא להנהיג במהירות יותר מהחוק, וכן כל דבר שהוא אומר ברבים אפילו בין חבריו הוא נזהר מלדבר דבר נגד חוקי המדינה אפילו בבית המדרש, מטעם דחופף עליו קבלת עול ויראה מהשלטון, כן נמי ה' א-לקיך שואל מעמך כי אם ליראה, היינו שתחיל' כל הזמן עם קבלת עול מאת ה' יתברך, ולהתבונן תמיד מה ציווה ה', ואיך טוב להקב"ה יותר, ואיך אני ימצא יותר חן בעיניו, זהו יראה לחיות כל הזמן עם קבלת עול מה רוצה הקב"ה ממני עכשיו.

רק באבותיך חשק ד' ויבחר בזרעו אחריהם (י, ט"ו) (להגיד)

בפרשה אנו רואים כמה פעמים את העניין של זכות אבות – אבותינו אברהם יצחק ויעקב "רק באבותיך חשק ד' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם" ועוד כהנה בתחילת הפרשה ועוד. כי מצוה גדולה או מסירות נפש של הורים יכולה להועיל לבניהם אחריהם.

נזכרתי במעשה שהיה לפני שנות דור. ביום בהיר אחד החזון איש קרא לי וסיפר כי בחור מהקיבוצים בא ללמוד בישיבת פוניבז', אך הישיבה לא הצליחה לסדר לו פנקס מזון למחייתו. אם ידוע לכם, פעם היו מקבלים דף כזה בו היה כתוב לדוגמא: יעקב גלינסקי כך וכך ילדים מקבל חצי ק"ג סוכר שני ק"ג קמח וכו'. 'אמר החזו"א "בעיירת חדרה שם אתה ראש ישיבה, יש קצין אחראי, דרכו תוכל לפעול להשיג אישור לאותו תלמיד. בסיום בקשתו אמרתי "יש לי שאלה לשאול". "אני לא הרב בזכרון מאיר (שכונת מגוריו) גש להרב וואזנר" חיך החזון איש והשיב, אלא שאח"כ הסכים לשמוע את השאלה. "מדוע ואיך זכה בחור כזה ללמוד בפוניבז' מה הוא שונה מחבריו, שהרי הוא והם מאותו קבוץ?". "זכות אבות" ענה החזו"א. אתם, בני ישיבה – ישיבת בין הזמנים, אשריכם, ואספר לכם עוד בעניין הקיבוצים.

בתקופת העלייה לארץ כאשר החלו להעביר על דתם את ילדי העולים מארצות המזרח, יצאנו בשליחות החזו"א למעברות. להציל אותם. אחד הקשיים בהצלת הילדים היה לדעת מי ומי מהעולים מעוניין ללמוד במוסדות חרדיים, ולתבוע מהמשלה לתת לאותו אחד חינוך דתי. כי המפ"מניק'ס סגרו את מחנות העולים ניתקו אותם בכח מהרחוב החיצוני, ולא הייתה גישה אליהם. בתקשורת ובמשלה אמרו כי לא ידוע להם בכלל שיש מישהו שרוצה ללמוד במוסדות דת חרדים, אין עולים המעוניינים בחינוך דתי. ובתוך המחנות אימו עליהם שמי שיתבע חינוך לא ממלכתי יישאר רעב ללחם (וכך גם עשו הלכה למעשה). אך עם כל זאת מפעם לפעם הסתננו החוצה מכתבי זעקה לגדולי ישראל: "תושיעו אותנו".

יום אחד יצאנו קבוצה למחנה עולים לא הרחק מראש העין. המטרה הייתה להסתנן פנימה להציל כמה שיותר בזמן הקצר שעמד לרשותנו, למשל, להחתים יהודים על כך שהם מעוניינים בחינוך עצמאי או חינוך חרדי לצאצאיהם. כמו כן לשמוע שמות ופרטים טכניים. המקום היה מגודר. החלטנו להסתנן מתחת לגדרות התיל ולהיכנס בכל מחיר. אחד הבחורים הגביה מעט את הגדר, השני חפר עם מוט ברזל, נוצרה חפירה קטנה. מי יכול להיכנס בפתח כזה צר? יעקב גלינסקי, שהיה נמוך וקטן... נשכבתי על הארץ דחקתי את הראש ועד שהספקתי להשחיל חצי גוף כבר הבחינו בי האחראים מבפנים – שעטו אלי ברכבם משכו אותי פנימה ונתפסתי בידיהם. החברים מיהרו לשוב לבני ברק להזעיק עזרה "גלינסקי נתפס". דבר ראשון הם נכנסו מבוהלים אל החזו"א וקראו: "תפסו את יענקל'ה גלינסקי!", החזו"א לא נבהל, ולא עוד שהעלה חיוך על פניו: "לא הם תפסו אותך, אלא הוא תפס אותם" אמר ולא יסף. הבחורים לא יכלו לרדת לסוף כוונתו, וחזרו לישיבה. ומה באמת היה שם?

רבותי! שם במעברות למדתי טוב את הפסוק "שלח לחמך על המים כי ברוב הימים תמצאנו" לא יאומן כי יסופר. וכך זה התגלגל: בתחילה קיבלתי כמה דפיקות ודחיפות, הובילו אותי למשרד המחנה, החלטתי לתת להם להבין שאני מדבר רק אידיש, והם חיפשו פקיד כזה שמבין והכניסו אותו אלי. מיד כשנכנס ראינו שאנחנו מכירים מסמרקנד שברוסיה. היה זה בסוף ימי המלחמה, כשגלינו למעמקי רוסיה, הרעב שם היה נורא נוראות ויהי היום ואותו בחור - שכעת פקיד -

הבחין שיש לי בידיים צלחת אטריות, הוא ניגש אלי בתחנונים שאתן לו לאכול, ראיתי שהמצב שלו קשה ונענעתי קצת בראשי, הוא מיד התנפל על הצלחת ולא השאיר לי כלום. והנה כעת נפגשנו שוב... מיד הזכיר לי הוא את הסיפור, שוחחנו, עד שהוא שאל עצה איך יעזור לי מבלי שיעיפו אותו מתפקידו. השבתי לו כך: תאמר לאחראים כי תפסת 'דג שמן', אחד הפעילים המסוכנים ביותר, ודבר ראשון יש להסתובב אתו ולהתריע מפניו בכל האוהלים. התכנית הצליחה בסייעתא דשמיא, הוא עבר איתי מאהל לאהל והצלחתי להעלות על דף כשישים שמות של ילדים, שוודאי ירצו מוסדות חינוך חרדיים. ואז זרקו אותי ב"בושת פנים" עם כמה בעיטות מהמעברה, ו...העיקר שהסחורה בידיים שלנו. כאשר חזרתי לב"ב סיפרו לי את דברי החזו"א, השתוממתי והשתוממו כולם מחזונו. ולמדתי כיצד מנת אטריות הצילה שישים ילדים, שיש להם זכות אבות.

"ומלתם את ערלת לבכם וערפכם לא תקשו (י טז) (עוד") (מענינה של תורה).

בזמן שתקיימו "ומלתם את ערלת לבכם וערפכם" – לא תהא לכם שום קושיה על הנהגתו של השם יתברך – לא תקשו עוד"... (דגל מחנה אפרים).

החפץ-חיים זצ"ל היה אומר: מי שמאמין אין לו קושיות, ומי שאינו מאמין לא יועילו לו תירוצים... פעם בבוקרו של יום שבת פתח בעל חדושי הרי"ם ז"ל את דלת בית המדרש ומצא קהל של חסידים יושב ולומד תורה לפני התפילה. נענה ואמר: באמת מן הראוי בשבת קודש להתפלל עם בוקר וללכת לאכול את הסעודה בשביל עונג שבת, אך אם לומדים תורה לשמה ומתכוונים לקיים את הכתוב: 'ומלתם את ערלת לבכם' – אז מילה דוחה שבת"...

"ובו תדבק" תן לי עוד 15 דקות!" (י, כ) (נועם שיח, עקב)

ברוסיה הייתה תקופה שהנהיגו שלטון הרשע שבשעה מסוימת בלילה צריכים לכבות את האור בבית, והוציאו קול לאמר: האיש אשר יפר צו זה, אחת דתו להמית ר"ל.

פעם אחת ישב הגאון רבי אהרן מטברג זצ"ל בביתו, ולמד בשקידה לאור הנר, ומרוב עיונו בתורה, לא שם לב שהגיעה השעה היעודה שיש לכבות את הנרות, והמשיך לעמול לאורה. לפתע נשמעו דפיקות רמות על דלתו, ולפני שהספיק לעשות משהו נפרצה הדלת, ולתוך הבית פרצו מספר חיילים שניגשו אליו, ושאלוהו למה היפר את הצו שייכבו בשעות הלילה את האור! – תיכף ומיד גררוהו החוצה, ואמרו לו שהגיע זמנו ר"ל, והולכים להרגו – אמנם – אמר לו מפקד החיילים, ניתנת בידך ברירה לבקש בקשה אחרונה בטרם נהרגך – אבל בקשה אחת!

אמר להם הגאון זצ"ל: בהיותי יושב בביתי ולומד, הייתי טרוד ליישב רמב"ם מוקשה, ובעת שאורו עיני והחילותי להבין את דבריו הקדושים על פי מהלך מסוים, נכנסתם אצלי בבית והפרעתם לי להבין את דבריו כראוי – אבקש נא ממך – רצוני להתעמק שוב בדברי הרמב"ם, להבין היטב את דבריו, אינני יכול להסתלק מן העולם בלא להבין את דברי הרמב"ם - תן לי עוד 15 דקות - ואח"כ תוכלו לעשות עמי כחפצכם!...

המפקד עמד נדהם בשמעו דברים נפלאים ובלתי נתפסים אלה – עומד אדם ונידון לגרדום ר"ל, וכל משאלתו – משאלתו האחרונה – להתעמק בדברי הרמב"ם ולהבין את דבריו היטב!?

נשגבה מבינתו להבין נפש יהודית טהורה וזכה! ואמנם – את דבריו קיים המפקד – ונתן לו שהות להתעמק כבקשתו.

ביני לביני – תוך כדי המתנה, קיבלו אלו הוראה מהמפקדה שעליהם לעזוב תיכף ומיד את העיר, והללו מיהרו לעשות כן, וחיינו ניתנו לו לשלל – בזכות התורה הקדושה... זהו פירוש הפסוק (דברים ל', כ'): כי הוא חיך ואורך ימך – התורה היא החיים של האדם! בלא זה – חיי האדם אינם חיים!

“ולמדתם אתם את בניכם” (יא, ט) (אהבת חיים)

מספרים על עשיר אחד מליונר מוכר בין המלכות ובין העם מהנהגתו הטובה ומיחס משפחתו והיה לו בן יחיד רשע מרושע שהיה לו בית מלון והיה מאסף את החברים שלו לאכול ולשתות ולצחוק על מעשי הוללות, וכל ההוצאות על חשבוננו וידוע שהחברים היו אוהבים אותו מרוב שסוחרים כסף מתחת ידו בפוליטיקה שלהם, באופן כזה היה מבזבז ממון של אביו עד שהעשיר קץ בחייו, מה עשה? יום אחד הזמין לביתו את קצין העיר, וגם פרנסי העיר, גם נכבדי רבני העיר, גם את בנו, ודיבר לפני כולם שהוא מחלק את ממונו בחיים חיותו סכום גדול, וכזה מתנה לקצין העיר, סכום כזה וכזה לפרנסי העיר שיחלקו לאלמנות וליתומים, וסכום כזה וכזה לנכבדי רבני העיר שיחלקו לשיבות, סכום כזה וכזה לבנו בתנאי שמרגע זה שיקבל הכסף יסתלק מביתו ועוד לא ידרוך על מפתן הדלת שלו, קם והביא כל הסכומים וחלק להם, ובקש מקצין העיר שיעשה לו טובה שיכתוב פתקה שאחרי מותו של הזקן כעבור שנה שלמה, אזי למשטרה ימסרו המפתחות ביד בנו, ומה שימצא ייקח אותו היום עד הערב ולא יותר. וחתמו כולם על אותה הפתקה וגם בנו חתם אחרון, לקח את חלקו וצעק לפני כולם שהוא מצפצף על אביו חס ושלום ועל כולם, קם והלך מכבר שידעו כולם שבנו היה בלייעל לא אמרו מאומה.

לא עבר זמן רב, הזקן נפטר עשו לו את הכבוד האחרון כל העיר ובנו לא רצה לדעת משבעת ימי אבלות ולא דאג על מותו של אביו כיון שהיה לו הרבה כסף לידו והתחיל לבזבז עוד יותר עד שבמשך כשמונה חדשים כלתה פרוטה מכיסו, כיון שראה את עצמו בצער הרעב, התחיל לקחת בהלוואה כגון לו מהקצב סכום גדול, וכן מהמכולת וכו' עד שהרגישו כולם שאין לו במה לשלם תבעו אותו למשפט, אסרו אותו לקו אותו מכות עד זוב דם וראו שאין לו מה לשלם עזבו אותו חפשי.

נכנס אצל חברו האחד וביקש ממנו ככר לחם, ענה לו ידידי היקר אני מצטער מאוד אבל אין לי, וכן הלך אצל השני בקש ממנו ללון לילה אחד בביתו, גרשו אותו כמו כלב כאילו לא מכירים אותו. התחיל להתחנן לפני החברים באמרו להם כמה טובות עשיתי לכם וזה תגמולי? בינתיים הגיע יום השנה של מות אביו והוא היה קרוע ובלוע ובלילות היה ישן בבתי כנסיות, ופתאום קרא אותו קצין העיר ואמר לו תדע שמחרתיים יום השנה של מות אביך ויש לך רשות לבוא לקבל המפתחות להיכנס ותיקח מה שאתה רוצה בזמן של שש שעות ולא יותר.

כששמעו הקצב והחנווני ובעל המלון וכולם שרצו כסף ממנו התנפלו עליו מי בסכינים ומי במקלות בידם ואמרו לו אנו מחכים על יד הדלת שתכנס ואם לא תשלם גופך יהיה לגזרים. כמעט רצו להרגו על המקום קודם שיכנס. ראה את עצמו שהוא בסכנה באמת וברעדה גדולה פתח את הדלת הראשונה, וראה את הגן שהיה מכיר בכניסתו ושם חורבן גדול התחיל לבכות ואמר אוי

ואבוי לו זהו פלטינו של אבא? פתח הדלת השנייה וראה בית ריק לגמרי מלא קורי עכביש מכל הצדדים. אמר בלבו יכנס בחדר השני אולי נשאר שמה איזה ספרים יקרים שאבא היה לומד בהם כדי למכור ולא מצא מאומה רק ראה פלא שמכתב אחד תלוי, לקח את המכתב וקרא בו וזה לשונו, "ידעתי בני ידעתי שתבוא ביום כזה שמחכים על יד הדלת בחוץ להרוגך במיתה משונה ולכן עצתי שתעלה למעלה בחדר פלוני שם מוכן גרדום עם כיסא כדאי לך שתעלה על הכיסא, תכניס צווארך תחת החבל תדחק הכיסא ותישאר תלוי שמה לפחות תמות בצנעה תוך החדר ולא תמות לגזרים במיתה משונה תחת ידי האכזרים האלה".

כיון שקרא את המכתב ידע שזה נכון, החליט בדעתו למות בצנעה ולא בפרהסיה. עלה למעלה וראה חבל התליה מוכן ועל הכיסא עוד מכתב. קרא את המכתב, ושם היה כתוב סדר הווידוי באורך על שלא שמע לקול אביו התחיל לרדת מעיניו דמעות כמים ואמר אשמנו בגדנו כסדר א"ב, ובאחרונה יהי רצון שמיתתו תהיה כפרתו על כל העברות שעשה, אביו מחל לו מחילה גמורה וגם הקדוש ברוך הוא ימחול לו, הכניס צווארו בחבל בשמחה גדולה דחף את הכיסא, פתאום נפלה תקרה מגבס עליו היה תלוי בחבל ונפל על הרצפה וראה עוד מכתב שנפל מהתקרה, היה כתוב שם: בני היקר כיון שקבלת המוות בשמחה בוודאי אתה מתחרט על כל מה שעשית ולכן אני מצוה אותך שתחזור בתשובה ותחיה ולא תמות כמו שכתוב כי לא יחפוץ במות המת וכו', תדע בני שבגינה בקרן זוית פלונית שם תפתח ותראה טמון כל העושר שלי מזה תשלם כל החובות ותתעשר, תיקח לך אישה ותכיר את אביך ותלך באותה הדרך שראית בעיניך איך הייתי מתנהג עם הקדוש ברוך הוא ועם הבריות.

הבחור הזה נהיה כבריה חדשה רץ על הגינה ומצא את כל מה שכתוב במכתב והבין חכמתו של אביו שלא נתן לו למות אז ידע מי המה החברים שהיו לו ובאיזה דרך הלך ובאמת חזר למוטב וחזר לאיתנו הראשון כמו אביו ולא הבינו הבריות מה קרה לו שחזר מקצה אל הקצה וגם הוא נהיה אחד מנכבדי העיר.

"עֵינֵי ה' אֶ-לֶקֶיךָ בָּה מִרְשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה" (יא, יב) הצלה כפולה (סיפורים מהחיים 7)

וברש"י: לראות מה היא צריכה ולחדש בה גזרות, עתים לטובה ועתים לרעה.

אני בן למשפחה חרדית, הורי גידלו משפחה לתפארת, בנים ובנות ההולכים בדרך התורה והמצוות. בתקופה מסוימת החל אחד מאחיי לרדת מהדרך, הוא התחבר לחברים לא טובים, עזב את הישיבה לבושו השתנה וגם הדיבור וההליכות לא היו כשל בן תורה ואף על כשרות לא הקפיד. הוריי ניסו לקרבו, אימי התפללה עליו והלכה לקבל ברכות מרבנים עבורו...

יום אחד כשהלך ברחוב, ראה לפתע מחזה מוזר, טרקטור החל להשתולל בפראות בכביש, ופנה לכיוון תחנת הסעת חיילים ודרס את יושביו. אחי נחרד והיה בטוח שמדובר בתאונה נוראה, אך נהג הטרקטור שהיה מחבל ערבי, המשיך ופנה למכוניות שנסעו לצידו והתנגש בהם בעוצמה.

אחי החל לרוץ ולנסות לצעוק למכוניות כדי להזהירן, אך הוא היה חסר אונים... הזירה נראתה כשדה קטל. אנשים פצועים, מכוניות מעוכות... ונהג שממשיך לשעוט... לפתע הבחין במכונית ובתוכה נהגת שהטרקטור עשה את דרכו אליה אך נתקל במכונית אחרת, הנהגת הייתה מכותרת מכל הכיוונים ולא הצליחה לברוח בנסיעה. אחי לא הבין, מדוע היא לא בורחת מהרכב

ואז קלט שהיא מתכופפת לעבר המושב האחורי שם ישב תינוק, היא ניסתה לשחררו במהירות מכיסא הבטיחות ולקחת אותו בטרם תברח. אחי רץ במהירות לרכבה כשהטרקטור הצליח בינתיים לעבור את המכשול, הנהגת צעקה לכיוון אחי "תיקח אותו" והוא שלף אותו דרך החלון שבדרך נס היה פתוח ובשבריר שנייה שמע את הטרקטור מועך את הרכב... הוא התרחק בריצה מבועת וחסר נשימה ופגש בשוטר שאמר לו להמתין עם תינוק בן חצי השנה בניידת.

בחוף התחוללה דרמה של ממש, אנשי משטרה רדפו אחר הטרקטור ובחסדי שמים תוך סיכון עצמי רב, הצליחו לפגוע במחבל הערבי ולהורגו, לאחר דקות ארוכות חזר השוטר לניידת ושאל את אחי: "לאן אתה רוצה שאקח אותך", "תביא אותי הביתה", אמר, ומסר לו את כתובתו.

אחי הגיע הביתה סוער ונרגש, "אימא" צעק, "תטפלי בילד הזה" אמר ופרץ בבכי קורע לב. אימי שלחה אותי לקנות מצרכים לתינוק מטיטולים ועד בקבוק, היא רחצה את התינוק והשכיבה אותו לישון, ואח"כ שאלה, "מה קרה"? לא האמנו שדברים כה מחרידים יכולים להיות מציאותיים. האסון תפס את כל כותרות החדשות והרעיש את המדינה על מעשה גבורה של שוטר שהרג את המחבל, אך לא על מעשה גבורה של בחור שהציל תינוק בן חצי שנה וזאת מפני שלא ידעו על קיומו כי איש לא חיפש תינוק.

"חייבים להתקשר למשטרה, אביו ודאי מחפש אותו", אמרה אימי והתקשרה למשטרה אך איש לא חיפש תינוק. המשטרה שלחה לביתנו נציגות רווחה ובסופו של התחקיר שאלו אותה אם תוכל להחזיקו עוד יום-יומיים עד שימצאו את משפחתו או ידאגו למשפחה שתקלוט את התינוק.

עד מהרה התבררה התמונה: מדובר בעולה מרוסיה, יהודייה, שבעלה חזר לשם (לרוסיה) לאחר לידת הילד, ופרט לאם זקנה, לא היה לה אף אחד בעולמה... אחי נקשר לתינוק בכל ליבו ונפשו וטיפל בו במסירות רבה. כשבאו נציגות הרווחה לקחת את התינוק הוא ביקש שישאירו את התינוק, אך הדבר לא היה אפשרי והילד נלקח לסבתו שלא ידעה כיצד לטפל בו. הוא הלך לבקרו והבין שהיא אינה מצליחה לטפל בו... והתקשר לרווחה לדווח להם. הם ערכו ביקור בית ונכחו לדעת שאחי צודק.

"אז מה אתה מציע?" "שאני אאמץ אותו", אמר. "נו... אתה לא באמת חושב שבחור יכול לאמץ ילד" אמרה לו הפקידה. "אז אני אתחתן" השיב. "נו באמת", השיבה, "עד אז אימא שלי תגדל אותו", ניסה לשכנעה, "היא מסכימה"? "אשאל אותה", ענהו.

הוא ניגש לאימא וביקש שתסכים לקחת את התינוק לביתנו. "אני אגדל אותו ואדאג לו, את רק תצטרכי לעזור לי קצת", "בטח, איך אתה מתכוון לגדל ילד שאתה הולך לישון ב-1:00 לפנות בוקר ומתעורר ב-14:00 בצהרים? איזה דוגמא תהיה לו שכמעט אינך מתפלל ואינך לומד? לא בני, זו לא בובה, ילד צריך לגדל ולחנך ולתת לו דוגמא!"

אחי חשב מעט ואח"כ אמר: "אימא, אני מקבל על עצמי לחזור לשיבה, לקום כל בוקר לתפילה, ללמוד ולהשתנות ובלבד שתסכימי לקחת את הילד, כי נפשי נקשרה בנפשו". אבי ואימי התייעצו ביניהם והשיבו בחיוב.

במשך שנתיים גדל הילד בביתנו ואחי שנכנס לשיבה היה מגיע בלילה לטפל בו. אט אט החל לחנכו ליטול ידיים ולומר "מודה אני", כשהוא עצמו התבגר ונפשו השתנתה לבלי היכר.

ואז החליט להיכנס לשידוכים, וזה לא היה קל, כי בפגישה הראשונה הוא סיפר שיש לו ילד. "יש לך מה"? הייתה הבחורה שואלת מבועתת - "ילד"... כלומר לא שלי, אני אימצתי". "אתה אימצת ילד"? ואז הוא היה מספר את הסיפור שהשאר את השומעת בפה פעור אך התפעלות לחוד וחתונה לחוד. עד שלבסוף נמצאה אחת שהסכימה וביקשה להכיר את הילד והם באו בברית הנישואין.

כיום חמש וחצי שנים אחרי המקרה ושנתיים וחצי לאחר נישואיהם יש לזוג ילד בן 6 ועוד ילד כבן שנתיים. אחי אברך ורעייתו מפרנסת את הבית בהוראה. לא רבים יודעים את הסיפור אך אלה שכן, מעריצים את אחי ולא פחות את רעייתו, אך אחי אומר: "כולם חושבים שאני הצלתי את הילד הזה, אך בתוך תוכי אני יודע את האמת, הוא זה שהציל אותי...".

"וְלִעֲבֹדוֹ בְּכָל לְבָבְכֶם" (יא, יג) [אמרות חכמה מתוך במשנת רש"י]

ה"מגיד מלובלין" - רבי דב בעריש היילפרין זצ"ל, נעצר ונחבש בשעתו בבית האסורים, על שבאחת מדרשותיו יצא בחריפות נגד עלילת הדם שהעלילו אז על יהודי העיירה ריוויץ. יום אחד, בשעה שעמד רבי בעריש בתא מאסרו והתפלל בהתלהבות ובקול רם, נכנס המפקד המשמר ושאלו, מפני מה הוא מתפלל בקול רם כל כך, הנה מצויים בבית הסוהר גם אסירים נוצרים אדוקים, ואף הם מתפללים, ואף על פי כן אין הם צועקים ואין קולם נשמע. השיב לו המגיד – (בבחינת "ענה לכסיל כאיוולתו"-ואין הכוונה שה' אינו מצוי ח"ו בכל מקום): יש בינינו הבדל רב, אלוהיהם קרוב אליהם, הוא תלוי על כותלי תאיהם, ואם כן, הם יכולים לדבר אליו בלחש, ואילו להבדיל א-לוקי - רחוק והוא בשמים הוא, ולפיכך עלי להרים את קולי ולצעוק אליו. שמע המפקד את התשובה והנחית על המגיד סטירה, ובאותו לילה - סיפרו בלובלין, מת המפקד משבץ לב.

ואספת דגנך וגו' (יא, יד) (ישא ברכה)

אברך אחד שהיה כמה שנים אוכל מזונות על שלחן חותנו, והיה יושב על התורה ועל העבודה, כיון שכלה זמן המזונות שפסק לו חתנו ובקש לצאת לפרקמטיא, בא לו אצל אא"ז [הרה"ק רבי יחזקאל] מקאזמיר זצ"ל לקבל ברכת הצלחה לעסק פרנסתו. אמר לו אא"ז זצוק"ל, הבט נא וראה כמה גדולים רזי חכמים, שהרי בעת גלילת הספר תורה צריך להעמידו על מקום התפירה שבין יריעה ליריעה (מגילה לב). למה כן, אלא במקום התפירה יש בקיעים וסדקים שבין היריעות וגם נקבי המחט, ללמדך, שאף אחר גלילת התורה וסתימתה, עוד יישאר מקום מוצא דרך הסדקים, להפיק קוי נוגה וזיו זוהר אור התורה חוצה, כן האברך היוצא למסחר ועסק הפרנסה וסוגר הגמרא, עוד ישאיר מוצא לזיו התורה להאיר נגד עיניו תמיד.

אחרית כראשית (יחיאל מיכל מונדרוביץ')

רק התחילה החופשה עם תום שנת הלימודים, וכבר צופיות עיני-כל ל"שנה הבאה" שתתחדש עלינו לטובה ולברכה. ההורים מתפללים ששנת תשע"ז תביא בכנפיה נחת שורשי מבניהם ובנותיהם. צוותי ההוראה מקווים לכיתות ברוכות ורגועות, בלי פרץ ובלי צווחה. הילדים אף הם שואפים לפתיחת דף חדש במקום לימודיהם. מחכים הם למוריהם החדשים, ולימוד בספריהם הטריים בעלי עטיפות בורקות ודפים דבוקים עדיין. הבריאה כולה מייחלת להתחדשות של הצלחה, שנה של מימוש כל התקוות. עיני כל אליה ישברו.

אבל, כבר במהלך החודשים הראשונים מתחילים לשקוע בשגרה השוחקת. ההורים שציפו לראות תנופה, חשים אכזבה. המורים שהתחילו שנה עם קיטור, משמיעים קנטור. הילדים הספיקו לאבד חלק מצידום, העטיפות נקרעו, החברים התקוטטו, והשיעור משעמם. פה ושם מתחילים לשמוע רחשי לב "ממילא, שנה זו כשלה. שנה הבאה תהיה טובה יותר". כך מתגלגלות להם השנים, ולא בגלגל המזל. לא חלילה שאין הקב"ה מטיב עמנו, אדרבה, הוא מעניק ומשפיע, אך אנחנו שוטים המאבדים, ככלי נקוב הנותר ריק מכול.

כך גם בפרשתנו, פרשת עקב, התורה מתארת באריכות, את טובה של ארץ ישראל, את האיכות הרוחני ואף הגשמי המצפה לנו. למען תאריכו ימים על האדמה... ארץ זבת חלב ודבש... מעיינות ותהומות... לא תחסר כל בה... ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוך... וזכרת את ה' אלוך כי הוא הנותן לך כוח... וירשתם גוים גדולים ועצומים... לא יתיצב איש בפניכם... יש כאן שפע רב ממקור השפע בלתי הנדלה.

ואז אנו קוראים ארץ אשר ה' א-לוך דורש אותה, תמיד עיני ה"א בה, מראשית השנה ועד אחרית שנה. בעלי הדרוש מציינים הערה נוקבת. כאשר עומדים בפרוס השנה, נאמר מראשית השנה, השנה המיודעת בה' הידיעה. תקוותינו ושאיפותינו שזאת תהיה "השנה", לה מייחלים ומצפים. ואילו בהמשך, כאשר השבועות חוברים לחודשים נאמר עד אחרית שנה. שנה סתם. זו הייתה שנה רגילה. חלפה שנה, ושוב מרגישים תחושה חמוצה של שנה של חלל ושל אכזבה. כל חלומותינו לקראת "השנה", פרחו ונגוזו.

וכי באמת נגזר עלינו לחיות כך? גלגל זה פוגש אדם המתגלגל בחייו מבלי עצירה למחשבה. כאשר אינך מנהיג את מרוץ חיך אתה צפוי להתעורר באכזבה. תעצור בסוף שנת לימודים, שנת עבודה, שנת משפחה, לעצור ולחשוב. לארגן מסקנות ולהפיק לקחים. כישלון של אתמול הוא מפתח להצלחת המחר. תלמד מניסיון של עצמך! כאשר בור נפער בכביש, החכם ואף הטיפש עלולים ליפול. ההבדל היא אפוא שהחכם למד שיש כאן בור, למד והחכים. מכאן ואילך יעקוף. הטיפש ייפול גם מחר ושוב שלשום. תתבונן ותצלח!

סוף שנה נועד לחשבון נפש. חשבון של רווחי והפסדי העבר. אל תיתן לאתמול לנדוף ברוח מבלי משים. הצלחת העתיד תלויה בלמידת העבר. נהג המביט קדימה בשמשה הקדמית, נעזר במידה רבה גם במבטים למראות אחוריות. אדם שאיננו מסכם את העבר ומסיק תובנות אינו צובר שנות ניסיון, אלא שנות כישלון. משתוקקים ומבקשים מה' התחדשות. בטובו הוא פורס בפנינו דף חדש וחלק. עלינו להכין כלי כתיבה!

בהצלחה בעבודת הקודש!

וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר (יא,יז)

אם יפתה לבבם של ישראל והם ינוהו אחר א-להים אחרים ויעשו הרע בעיני ה', בוא תבוא התוצאה המרה של חרון אף ה', אשר יגרם לעצירת השמים ולעוד ייסורים רבים. משום כך, כאשר מתרגשות על האדם צרות אימות ונוראות, מחובתו לפשפש במעשיו, לבדוק מה רוצה ממנו הבורא יתברך, ולשוב אליו בתשובה שלמה. לאותם אסונות וצרות ישנה התחלה – נעוצה היא עמוק עמוק בתוך לבבו של האדם, כאשר הוא מסיר את לבו מעם ה', הוא מביא על עצמו את ההשלכה הישירה המגיעה בדמות אסונות וקשיים, ואם ברצונו להסיר מעליו את רוע גזר הדין, מחובתו לתקן את מקורם.

באחד הימים הגיע אל רבי יצחק מוורקי יהודי שבור לב אשר ספר כי הוא קפח את פרנסתו. השיבו הרבי מה שהשיבו. לאחר שפנה ללכת, אמר הרבי: "יהודי זה אמר את הסוף ללא ההתחלה". תמהו הסובבים לפשר הדברים, והרבי המשיך בדבריו וישב את תמיהתם: חז"ל אומרים (קדושין פב ע"ב) "רבי שמעון בן אלעזר אומר: 'מימי לא ראיתי צבי קיץ וארי סבל ושועל חנווני, והם מתפרנסים שלא בצער, והם לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני! מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער, ואני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער?'". איך יתכן, מקשה רבי שמעון בן אלעזר, שהאדם, נזר הבריאה ותפארתה, מתפרנס בצער, ואלו הבהמות מתפרנסות בכבוד, ואינן צריכות לעמול לפרנסתן ולעסוק בייבוש קציעות, בסבלות או בחנוונות? אין זאת – הוא משיב – "אלא שהרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי", מעשיו הרעים של האדם הם אלו שגורמים לו לקפח את פרנסתו. "בא זה וטען לפני" – סיים הרבי – "שהוא קפח את פרנסתו, ותמה אני מה עם חלקם הראשון של הדברים 'הרעותי את מעשי' האם גם עליהם נתן הוא את דעתו?!"

ועצר את השמים וכו' (יא,י"ז) (מתוך מעיין השבוע)

מעשה רב היה בימי הבעל שם טוב, שפעם אחת נעצרו השמים ולא ירדו גשמים, וגזרו תענית וזעקו בתפלה ולא נענו, ובתוך כך נכנס לבית המדרש איש אחד מעמי הארץ, ופשוט מאוד, והיה אומר פר' קריאת שמע, וכשהגיע לפסוק 'ועצר את השמים ולא יהיה מטר' היה בוכה הרבה מאוד, וזעק מקרב לבו, ואז פתאום התקדרו השמים בעבים ומטר ניתך ארצה, ושאל אותו הבעל שם טוב מה הייתה כוונתך בשעה שזעקת הפסוק 'ועצר את השמים', ענה לו העם הארץ ההוא, הייתי מכיוון שהקב"ה יעצור ויסחט את השמים והעננים כמו שעוצרים וסוחטים את הזיתים ויוצא שמנם, ואז 'ולא יהיה מטר' דהיינו בשמים לא יישאר מטר כי ירד ארצה, והיות שהתפלל בכוונה נענה בתפלתו שה' הבוחן לבבות ויודע נסתרות ראה כי מתפלל מעומק הלב, ורחמנא ליבא בעי.

ובהקשר לזה על תפילה באמת מעומק הלב, מסופר על יהודי שמשפחתו גדלה, והבית צר מלהכיל את שמונת ילדיו, וכסף אין, התחייבויות והלוואות נוספות לא יכול היה לקחת על עצמו, בצר לו החליט לנסוע אל הכותל המערבי מקום שלא זזה ממנו השכינה, אתפלל, כי הרי רק הוא יוכל לעזור לי הלוא אנו מאמינים בו שהוא הכל יכול והוא לא ישיב את פני ריקם. אמר לאשתו בטרם צאתו מביתו.

הגיע לירושלים ושם פעמיו אל הכותל, אבני הכותל ניצבו מולו במלוא הדרם. הוא ניגש לפינה שקטה וצדדית ופתח באמירת תהילים, חלפה שעה, שעתיים, הוא קורא ומתפלל מעומק הלב מזיל דמעה ומוחה את הזיעה שעל מצחו, חלפו שלש שעות והוא מתפלל בדבקות, לפתע נגעה בכתפו יד אדם, הוא מסתובב בבהלה ורואה מולו יהודי בשנות החמישים לחייו הלה חיך ושאל אותו, אני רואה אותך כבר זמן רב מתפלל ובוכה האם אפשר לעזור, לא, לא, ענה, זה בסדר, ה' יעזור וייתן כוחות לעבור את הזמנים הקשים שלנו, כך ענה לאותו יהודי, אך הלה התעקש וביקש שיספר לו, אשמח לעזור לך אם אוכל בשמחה, הלבביות של היהודי הזה שבתה את ליבו, והוא החל לספר לו כיצד הוא מתגורר עם שמונת ילדיו בבית כה קטן והבית צר מלהכיל את כולנו סיים בכאב.

"בא איתי יש לי מקום לקחת אותך" אמר האיש. הם יצאו מרחבת הכותל ונכנסו לרכבו של היהודי שהתברר כאדם עשיר מאוד. הם נסעו יחד למשרד תיווך בירושלים ותוך פחות משעה נמצאה דירה בת חמש חדרים במקום מצוין. הם נסעו, ראו, התרשמו וחתמו חוזה.

העשיר חתם המחאה על מחיר הדירה המלא. "שיהיה לך בהצלחה" אמר לו. "אין לי מילים להודות לך אתה שליח משמים הצלת אותי" אמר לו מודענו. הוא חזר לביתו וסיפר לרעייתו את הנס שארע עמו היא לא האמינה למשמע אזנה אך מהר מאוד הבינה שהתפילה התקבלה!

אך בזה הסיפור לא נגמר, חברו ששמע על הנס שקרה לו החליט גם כן לנסות את מזלו, הוא נסע לכותל, עמד ליד שריד בית מקדשנו והתפלל בדבקות תוך כדי שהוא מחכה לדפיקה המיוחלת על הגב, שתביא אתה את הישועה, וזו אכן לא אחרה לבוא... לפתע הוא חש דפיקה בגבו... היה זה אחד הקבצנים שביקש תרומה...

הוא חזר במפח נפש ושאל את רבו למה הוא קיבל ונושע ואילו אני לא קיבלתי כלום, אמר לו הרב ההוא הראשון הלך במטרה של תפילה אמיתית מעומק הלב וכשהוא התחיל להתפלל הוא שם את מבטחו המוחלט בידי שמים ולכן הגיע אליו הישועה הוא דיבר ישירות עם אבא. אך אתה לא התפללת לה' אלא לדפיקה על הגב, וזו אכן הגיעה, וזו הייתה התוצאה.

"וקשרתם אתם לאות על ידכם וגו'" [יא, יח]. קשר התפילין מסמל "בכל דרכיך דעהו".
(אוצרות הפרשה, גיליון 610)

האדמו"ר מבויאן שליט"א אומר כי קשר התפילין "שד-י", אותו אנו קושרים בהנחת התפילין, מלמדנו כי בכל פעולותינו ומעשינו אנו קשורים להקב"ה, בבחינת "בכל דרכיך דעהו". ממש בכל רגע ורגע וכל תזוזה ולו הקלה ביותר בחיינו חייבים להיות מחוברים להקב"ה ורק כך ידע האדם כיצד עליו לקיים מצוותיו.

רבי לוי יצחק מברדטישוב זיע"א ביום אחרי עבור חג הפסח וחג הסוכות היה משכים קום לביהכ"נ, וכנשאל מדוע, השיב כי לאחר שבוע שלם בו הוא לא הניח תפילין הוא לא יכול לחכות רגע אחד נוסף מהזמן בו מותר להניח תפילין ועל כן מיד בבוקר כאשר כבר להניח תפילין הוא מרגיש צורך נפשי לא לאחר הנחתן אף לא לרגע אחד! אך יש אנשים שאצלם התפילין הן דבר שהוא מהם והלאה, ולא רק שאינם מניחים אותן אלא הם חפצים שיהודים אחרים לא יקיימו מצווה זו.

הא לנו דוגמא נפלאה על כך: הרב כהנמן זצ"ל, מייסדה של ישיבת פוניבז', היה ידוע באותם ימים של קום המדינה ככתובת לכל צרה. אם לא היו מקומות לימודים בעיר מסוימת מיהר הוא להקים, ואם במחוז כלשהו היו צעירים הזקוקים למעט חום ואהבה היה הוא ניגש ומעניק להם בכל מאוודו. גם לנזקקים מהמדינה המוקמת והולכת היה לו מה להציע, אם מקום מגורים זמני ואם משלוח מצרכי מזון בסיסיים, כך ששמו של הרב היה כתובת לכל נצרך.

לצורך מימון פעולות נשגבות אלו היה זקוק הרב לקשת רחבה של תומכים שיואלו להיות שותפים בפעולות כבירות אלו. ואמנם, מדי פעם היה נוסע הרב למדינות הים והלהיב את ליבותיהם של "החוצניקים", והם היו מזילים זהב מכיסם ומודים לרב על הזכות שהטיל בחלקם להיות חלק מעשייה ברוכה זו.

פעם אחת הגיע הרב לביתו של עשיר גדול וסיפר לו על מצוקת החינוך בארץ ישראל ועל אלפי ילדים השוהים בארץ ללא קורת גג חינוכית. העשיר חיך לרב ואמר: "לידיעתך, כבוד הרב, יש לי לב רחום ואני אוהב להשתתף בהקמתם של מוסדות כאלה, אולם תנאי יש לי שאם תבטיח שתמלאו – אטול על עצמי את כל הוצאות בניית מוסד שכזה". "ומהו התנאי?" – שאל הרב. "ברצוני שבמקום הלימודים החדש שתפתח ילכו התלמידים גלויי ראש ואף לא יניחו תפילין." – אמר העשיר – "אם תבטחני שתמלא שתי דרישות אלו הרי שהממון לבניית המוסד לפניך". הרהר הרב קמעא, הפך בדעתו ולחץ את ידו של העשיר בהסכמה: "כדברייך כן יהיה! יפתח המקום והחוסים בצלו ילכו גלויי ראש ולא יניחו תפילין". ואמנם קיים העשיר את הבטחתו ושילם את כל הנדרש להקמת המוסד. ימים ולילות עבדו הפועלים בנצחו של הרב והנה קם בניין המוסד ועמד בתפארתו.

מיד לאחר חנוכת הבית ותחילת שנת הלימודים שלח הרב מברק לנדיב הנכבד בו מבקש ממנו שיואל להגיע למוסד כדי לראות מה אכן נעשה בכספו. ואמנם לא ארכו הימים והנדיב מודיע על בואו. יצאו הרב ומלוויו להקביל את פני העשיר ולקחוהו למקום הבניין החדש. התרשם הנדיב מהפאר וההדר ושמח על השלמת הבניין אבל את תנאו לא שכח. "אמור לי, כבוד הרב, האם מילאת את התנאי שדרשתי בשעת התרומה?" – שאל. "ודאי!" – ענה הרב ומיד הובילו יד ביד אל עבר האולם הגדול. כשנפתחה דלת האולם נגלו לנגד עיניו של הנדיב הנכבד מאות בנות ישראל היושבות בצניעות ושוקדות על תלמודן תחת שבט ביקורתן של מורותיהן המיוחדות. צנועות, תורניות, בעלות מידות טובות ומחונכות להיות אימהות יהודיות לתפארת, אבל ללא כיפה ותפילין...

ועוד מעשה שסיפר הגאון הדרשן המופלא רבי יעקב גלינסקי שליט"א, שפעם נזדמן לקנות דבר מה אצל יהודי שהייתה לו חנות בביתו. תוך כדי הקניה שמע הרב בכי של תינוק בוקע מהדירה, הדבר עורר את רחמי הרב שביקש מהמוכר שיכנס להרגיע את התינוק. המוכר ענה שיש לו מטפלת שיודעת היטב שזהו תפקידה, ואכן הילד לאחר זמן קצר נרגע. נכנס המוכר לדירתו על מנת לברר מה קרה עם התינוק, והנה הוא רואה – לתדהמתו הרבה – שהתינוק עטור בתפילין בידו ובראשו. לשאלתו את המטפלת לפרש הדבר המוזר הזה נענה על ידה בתמימות: "פשוט אני רואה שבכל פעם שאתה מניח תפילין אתה נרדם. הבנתי שזוהי סגולה נפלאה לשינה. ניסיתי אותה אצל התינוק ואכן הסגולה הצליחה..."

וכאן אולי זה המקום לעורר על אלה המתעצלים להתפלל במניין ומניחים תפילין בביתם ותפילתם היא "שמע ישראל" ותפילת העמידה, והזמן המוקצב הוא 5-10 דקות לכל היותר ולא עוד יש שנרדמים על הכורסא באותה עת. על כן כל בן תורה ובר דעת יקבע לו מקום לתפילתו בביהכ"נ ויקפיד שכל תפילותיו תהיינה במניין כמ"ש "כי ביתי בית תפילה" – שם בביהכ"נ ובביהמ"ד השכינה שורה.

הקשר המפתיע בין תפילין לנקודות לחיצה (עויד: שי אליאב)

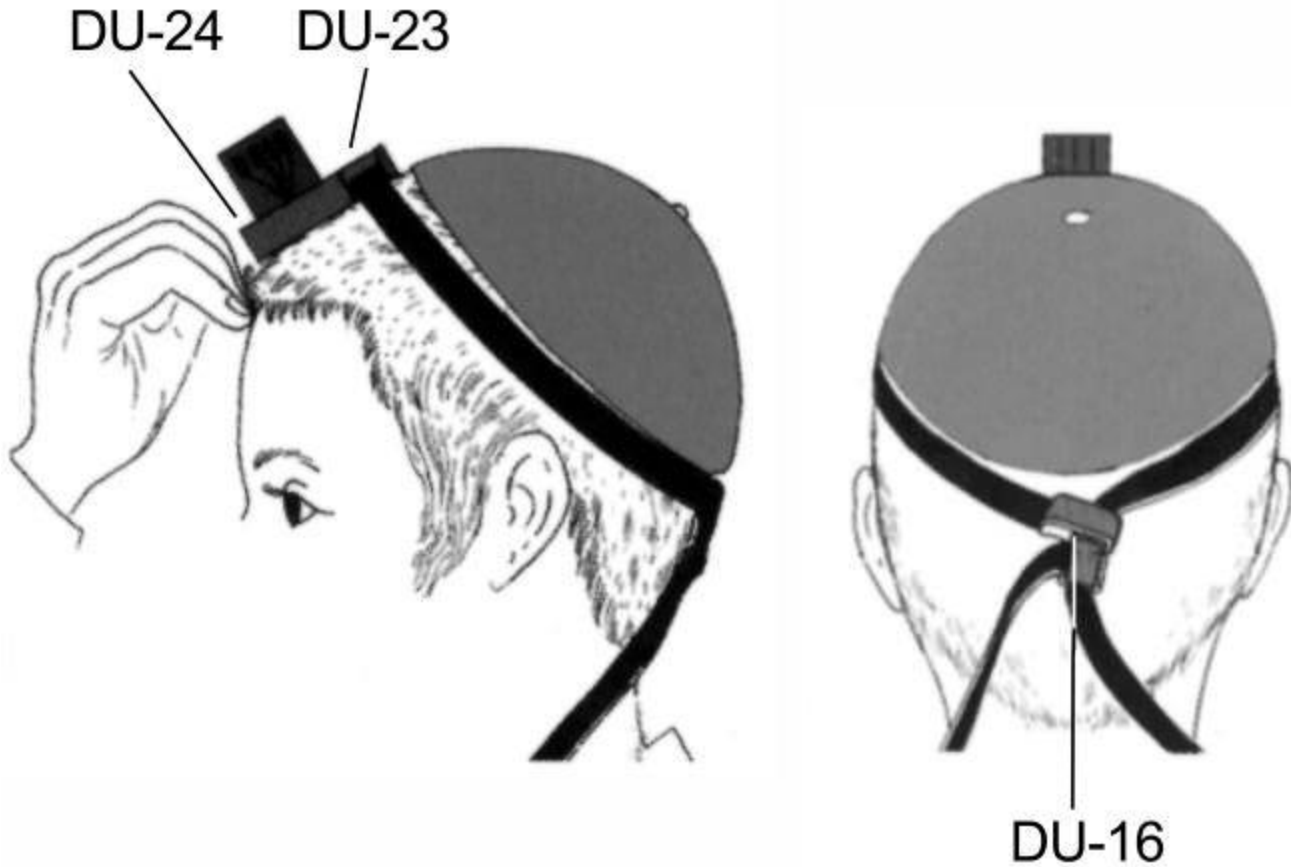
כמעט כל ילד יהודי שמגיע לגיל מצוות מקבל על עצמו את המצווה להניח תפילין בכל יום, ואפילו מי שאינו יהודי מכיר את המנהג הזה היטב ויודע איזו חשיבות יש לו. זו כנראה הסיבה לכך שד"ר סטיבן שרם, כירופרקט ומדקר סיני שאינו יהודי, ביצע לפני מספר שנים קישור מפתיע בין הנקודות שעליהן מניחים את התפילין על הראש לבין נקודות לחיצה מוכרות מעולם הרפואה האלטרנטיבית לצורך טיפול בהפרעות ריכוז. לאחר שחקר קצת יותר, גילה ד"ר שרם כי שילוב נקודות הלחיצה שהתפילין מפעילים על הראש עם אלו שהם מפעילים על היד, עשוי לגרום למגוון רחב של השפעות חיוביות עבור הגוף והנפש. המשיכו לקרוא וגלו את הקשר המפתיע שבין התפילין לנקודות הלחיצה שעשויות לעזור לכל אחד ואחת מאיתנו, גם לאלו שלא מבצעים את המנהג הזה באופן קבוע.

תפילין של ראש

את התפילין של הראש מניחים על קו השיער שעל המצח בין העיניים. רבים בטעות מניחים אותן על המצח ישירות, ובכך לא יוצאים ידי חובת המצווה, וכן לא מניחים את הקופסה בנקודת הלחיצה הנכונה, DU-24, אשר נקראת גם "הארמון האלוהי". נקודת הלחיצה הזו אחראית על הרגעת הנפש ומיקוד המחשבה במטרות ובשאיפות, ולכן כדאי להקפיד להניח את התפילין במכוון עליה.

הקופסה לוחצת גם על נקודת DU-23, או בשמה האחר "כוכב עליון", אשר בתרבות הסינית מייחסים לה את הכוח לספק לגוף אנרגיה.

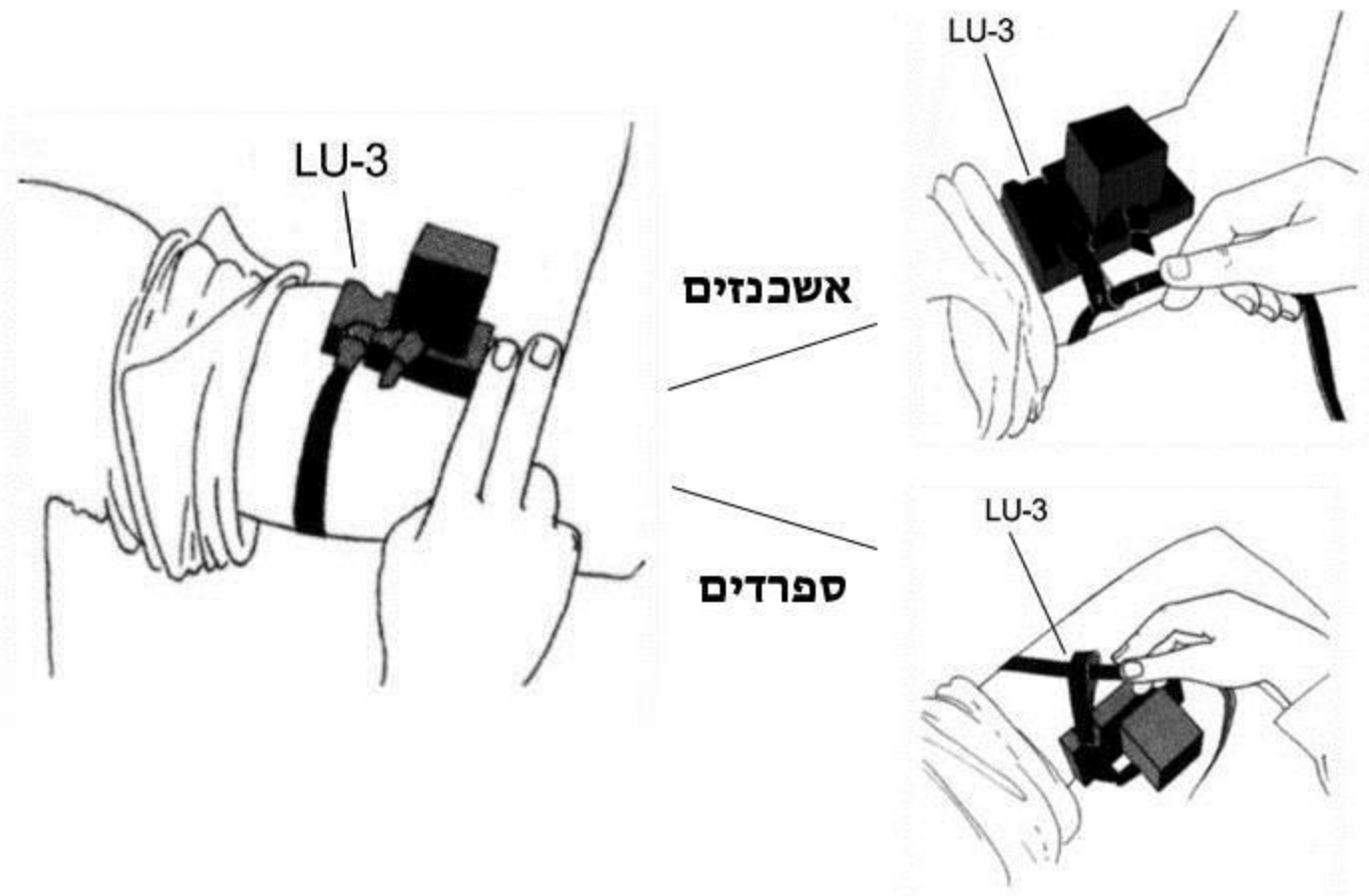
הקשר שבין הרצועות מאחורי הראש בבסיס הגולגולת, לוחץ על נקודה DU-16, הנקראת גם "כרית הרוח" ומזוהה עם שיפור הזיכרון והריכוז.

תפילין של יד

את התפילין של היד מניחים על היד החלשה ולכל עדה יש מסורת משלה בנוגע למיקום המדויק של רצועות התפילין לאורך האמה וכף היד. לכן בחלק מן המנהגים תמצאו פחות נקודות לחיצה מאשר באחרות, אך בכלם בסופו של דבר נכללות הנקודות המרכזיות והחשובות לשיפור הבריאות הכללית, כך על פי ד"ר שרם.

את הקופסה מניחים על שריר הזרוע הדו ראשי במרחק 2 אצבעות מהמרפק, על נקודת הלחיצה "LU-3 חלון לשמים", אשר עוזרת למנוע ולטפל בדיכאון, אסתמה ובעיות בזיכרון.

את הרצועה מלפפים סביב האמה 7 פעמים. בדרך כלל, במסורת הספרדית והחסידיית מהפנים אל החוץ ובמסורת האשכנזית מהחוץ אל הפנים. הרצועה לוחצת על הנקודות הבאות לאורך האמה וכף היד:

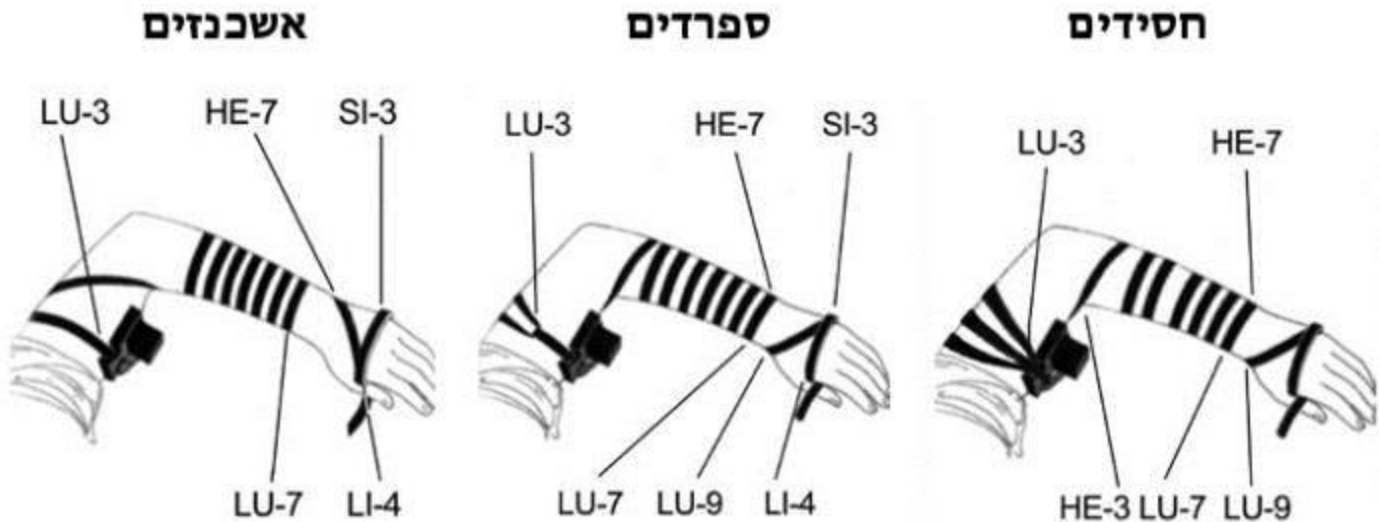
– **HE-7** נקודה זו עוזרת להתגבר על לחצים נפשיים שונים ובכך גם מסייעת לשפר את איכות השינה ועוזרת לפתור בעיות של נדודי שינה. היא גם מונעת בחילות ופחדים, ומאזנת את פעילות הלב.

– **SI-3** נקודה זו מאפשרת להיפטר מכאבים באמה, ביד, בגרון, באוזניים ובגב, מונעת צוואר תפוס, מרגיעה תחושת של חום מעיק באזור הראש, האוזניים והעיניים (מפיגה גם אדמומיות). בנוסף לזאת היא עוזרת למי שסובל מהזעת לילה.

– **LU-7** נקודה זו מסייעת להתגבר על תסמיני שפעת, כולל כאבים בכלל הגוף, אף מנוזל, גרון דואב ועיטושים מרובים.

– **LI-4** נקודה זו משפרת את פעילות המערכת החיסונית, מווסתת את פעולת בלוטות הזיעה, עוזרת לפתור בעיות שקשורות לאיברי הפנים (כאבי שיניים, אלרגיות, פצעונים, בעיות עיניים וכדומה...) ובייחוד עוזרת למנוע כאבי ראש הקשורים לסינוסים וכאבים כרוניים באופן כללי.

LU-9 (בדרך כלל ספרדים וחסידים) – נקודה זו תורמת למניעת שיעול, אסתמה, צפצופים בנשימה ואף מנוזל כרוני, ועוזרת להפיג כאבים במפרק כף היד ולאורך האמה.

בנוסף לנקודות הלחיצה האלה, התפילין מפעילים לחץ על כ-50 נקודות לחיצה שונות לאורך הזרוע, ומתברר כי גם לסדר הנחתם יש חשיבות בריאותית הקשורה אליהן. נקודות כמו SI-3 ו-LI-4 שבכף היד מגורות רק לאחר הפעלת הנקודות DU-23, DU-24, ו-DU-16-שעל הראש, ואכן סדר ההנחה המסורתי מתחיל בראש ונגמר בכף היד.

לסיכום, כנראה שלא סתם כבר אלפי שנים יהודים בכל העולם מתחילים את היום עם הנחת תפילין. אם זנחתם את המנהג הזה עם השנים, יתכן שתמצאו להחזיר אותו לחייכם וגם אם לא, לפחות תוכלו לנצל את המידע הזה כדי ליהנות מהבריאות והצלילות שנקודות הלחיצה האלה יכולות לספק לגופכם ולנפשכם. אפילו אם רק תעסו אותן מדי פעם כאשר אתם מתמודדים עם אחת מהבעיות שהוצגו בכתבה, לפי ד"ר שרם זה בהחלט עשוי לעזור לכם...

ולמדתם אתם את בניכם לדבר במ (יא, יט) (והגדת)

בלימוד התורה יש כידוע שני חלקים: ידיעת התורה, ועצם לימוד התורה. פעם בא יהודי לפני החפץ חיים זצ"ל, בנו לומד בישיבת ראדין, ולפי מושגי האב כבר למד דיו. בא האב לבקש רשות מהחפץ חיים ולקבל ברכה ליטול את בנו שיעזור לו במסחרו. "למה תפסיקו מללמוד" שאל החפץ חיים, "מה אומר לכם רבי", ענה האב, "ככל שאני רואה רבי עקיבא אייגר שני כבר לא יצא ממנו. אז לפחות שיעזור לי בפרנסה". "במה אתה עוסק" התעניין החפץ חיים, "ירקן בשוק" ענה "והעבודה קשה". "תמהני עליך, למה לך לעבוד כה קשה. הרי 'רוטשילד' שני כבר לא יצא ממך, אז למה לך לעבוד"..." "מה פירוש", הזדעק "צריך לעבוד כדי לחיות!" "אכן, וצריך גם ללמוד כדי לחיות."

”ולדבקה בו” (יא, כב) (לקח טוב)

”ולדבקה בו – אפשר לומר כן והלא אש אוכלה הוא, אלא הדבק בתלמידים ובחכמים, ומעלה אני עליך כאילו נדבקת בו”. (רש”י).

בני כפר אחד באו לפני רבי יצחק אלחנן מקובנא, ובקשו ממנו שימליץ בפניהם על מועמד מתאים לכהונת רב בכפרם. שלחם ר' יצחק אלחנן אל אברך מסוים בהמליצו עליו כמתאים למלא את מבוקשם. כאשר באו האנשים אל האברך והציעו לו את המשרה, אמר להם שמצדו הוא מוכן, אבל היות והוא סמוך על שולחן חותנו, הוא מוצא את עצמו חייב לבקש ממנו רשות לכך. כאשר הציע את העניין בפני חותנו אמר לו הלה: ”לשם מה אתה זקוק לזה, וכי חסר לך כסף? א”כ אוסיף לך על הסכום שהנך מקבל ממני בכל חודש, ובלבד שתישאר עמי”.

חלפה שנה ובפני רבי יצחק אלחנן התייצבה משלחת מעיירה חשובה ושאלה ממנו על מועמד מתאים להיות רב בעיירה שלהם. ר' יצחק אלחנן שלחם אל אותו אברך, והלה השיב להם כדברים שאמר לקודמיהם. אשתו ששמעה את ההצעה חפצה שיענה בחיוב, אך הסכימה שישאל את אביה. התשובה לא איחרה לבוא. שוב חזר החותן ושאלו: ”לשם מה נחוץ לך העניין, וכי חסר לך כסף? א”כ אוסיף לך על הסכום החודשי שהנך מקבל ממני ובלבד שתישאר כאן”.

חלף פרק זמן נוסף ושוב באה אל רבי יצחק אלחנן משלחת בבקשה להצעה של מועמד לרבנות. הפעם הייתה זו משלחת נכבדים מעיר גדולה וחשובה. גם הפעם הפנה ר' יצחק אלחנן את המבקשים אל אותו אברך. בבוא משלחת הנכדים עם כתב רבנות בידם, לא יכלה האישה לעמוד מנגד ואמרה שהפעם היא איננה מוותרת. התשובה צריכה להיות חיובית. בעלה הלך לשאול את אביה, והלה חזר על דבריו ושוב הבטיח לו תוספת על התקציב. אך כאן התפרצה האישה ואמרה לאביה: ”עד מתי תחזיק ותתמוך בנו? הגיע הזמן שנפרד ולא נהיה יותר תלויים בך”. תגובתו של האב הייתה קצרה: ”מי יודע מי מחזיק את מי?”

כעבור כמה שבועות של הכנות עזבו האברך ואשתו את העיירה, כשהם על עגלה עמוסה בחפציהם, ומגמת פניהם אל העיר הגדולה. כאשר יצאו את עירם והגיעו עד מרחק של תחום שבת, השיג אותם פרש בהול ובפיו בשורה מרה: ”אבי האישה שבק חיים לכל חי”. אז הבינו כולם היטב את משמעות דברי האב: ”מי יודע מי מחזיק את מי”.

לא יתיצב איש בפניכם פחדכם ומוראכם יתן ה' אלוקיכם על פני כל הארץ אשר תדרכו בה כאשר דיבר לכם (יא, כה) (מנחם יעקובזון)

יש לדקדק מהו 'פחדכם ומוראכם', דהול"ל 'פחד ומורא יתן ה' אלוקיכם על פני וגו'. וי"ל, דסגולת מצוות יר"ש. מלבד השכר הניתן עליה כמו על כל מצווה שהאדם עושה, עוד בו סגולה נוספת כי אם יארע שיבואו עליו שונאים, נותן ה' על שונאיו ממש את היראה שהוא ירא מפני ה'. והיינו דאמר הכתוב 'פחדכם ומוראכם' דהיינו הפחד והמורא שלכם יש מה', ייתן ה' על פני כל הארץ.

בזה ניתן לפרש את מה שכתוב בתחילת הפרשה (לעיל ז, כא) 'לא תערוץ מפניהם כי ה' א-לוקיך בקרבך קל גדול ונורא'. ואלו כאן יש לדקדק מהו הלשון 'כי ה' א-לוקיך בקרבך', דלכוא'

מיותר הוא. אבל לפי הנתבאר ניחא שפיר, שהיר"ש שיש בקרבך דהיינו הפחד והמורא שיש לך מה', אותה היראה יפיל על כל העמים.

חידון לפרשה עקב

1. הפסוק בפרשה זו מזכיר את המילה "עֶקֶב" שנובעת מהמילה "עֶקֶב". מהי הפעם הראשונה בה מוזכר עֶקֶב בתורה?
2. אילו שני חרקים מוזכרים בפרשה זו?
3. באיזה הקשר מוזכרת "אצבע אלוקים" בפרשה זו? היכן עוד מוזכרת בתורה "אצבע אלוקים"?
4. על מה מסופר בפרשה זו שהוא נטחן לעפר? על מה עוד כתוב בתורה שהוא נטחן או פורר? (2 תשובות)
5. איזו קבוצה של 7 דברים מופיעה בפסוק אחד בפרשה זו, אך אינה מופיעה שוב יחד בתורה?
6. אילו סוגים של גשם מוזכרים בפרשה זו?
7. אילו שני זוגות של דברים מוזכרים בפסוק אחד?
8. אילו שני דברים שנעשו 'מהר' מוזכרים בפרשתנו בפסוק אחד?
9. אילו שניים מבניו של יעקב מוזכרים בפרשה זו?
10. באילו שני הקשרים מוזכרות בפרשה זו שמלות (בגדים)?

תשובות

1. הפסוק בפרשה זו מזכיר את המילה "עֶקֶב" שנובעת מהמילה "עֶקֶב". מהי הפעם הראשונה בה מוזכר עֶקֶב בתורה?
- בפרשת בראשית, ה' קילל את הנחש שהאדם ידרוך על ראשו ושהוא יתקוף את האדם בעקבו (בראשית ג טו).
2. אילו שני חרקים מוזכרים בפרשה זו?
- ה' הבטיח לשלוח צרעות לסלק מהארץ כל אויב שנותר בה (דברים ז כ). ה' הגן על בני ישראל מעקרבים במשך 40 שנות נדודיהם במדבר (דברים ח טו).
3. באיזה הקשר מוזכרת "אצבע אלוקים" בפרשה זו? היכן עוד מוזכרת בתורה "אצבע אלוקים"?
- הפרשה אומרת ששני לוחות הברית נכתבו באצבע אלוקים (דברים ט י). בפרשת וירא, החרטומים המצריים הודו שמכת כינים היא "אצבע אלוקים" (שמות ח טו).

4. על מה מסופר בפרשה זו שהוא נטחן לעפר? על מה עוד כתוב בתורה שהוא נטחן או פורר? (2 תשובות)

בפרשה זו, מסופר שעגל הזהב נכתת ונטחן לעפר (דברים ט כא). במקומות אחרים בתורה כתוב שהמן שירד במדבר נטחן לפני אפייתו (במדבר יא ח), ושסוגים שונים של קרבנות דגן (מנחה) פוררו (נפתתו) (ויקרא ב ו, ו יד).

5. איזו קבוצה של 7 דברים מופיעה בפסוק אחד בפרשה זו, אך אינה מופיעה שוב יחד בתורה?

בדברים ח פסוק ח, מוזכרים יחד כל שבעת המינים שהשתבחה בהם ארץ ישראל: חיטה, שעורה, גפן, תאנה, רימון, זית שמן ודבש (תמר).

6. אילו סוגים של גשם מוזכרים בפרשה זו?

בפרשיה השנייה של קריאת שמע, מוזכרים שלושה סוגי גשם: מטר (גשם שיורד בזמנו), יורה (הגשם הראשון), ומלקוש (הגשם האחרון) (דברים יא יד).

7. אילו שני זוגות של דברים מוזכרים בפסוק אחד?

משה מזכיר שהוא השליך את שני לוחות הברית משתי ידיו (דברים ט יז).

8. אילו שני דברים שנעשו 'מהר' מוזכרים בפרשתנו בפסוק אחד?

בני ישראל יצרו עגל זהב ו"סרו מהר מדרך הישר", ולכן ה' אמר למשה שעליו לרדת "מהר" מהר סיני (דברים ט יב).

9. אילו שניים מבניו של יעקב מוזכרים בפרשה זו?

פרשה זו מזכירה את שמותיהם של ראובן (דברים יא ו) ולוי (דברים י ח-ט).

10. באילו שני הקשרים מוזכרות בפרשה זו שמלות (בגדים)?

א. משה ציווה על בני ישראל לזכור מה עשה למענם אלוקים במדבר, וציין בין השאר ששמלותיהם לא בלו (דברים ח ד). ב. התורה מתארת את ה' כמי שדואג לגר ונותן לו מזון לאכול ו"שמלה" ללבוש (דברים י ח).

שאלות חידון א'ב' לפרשת עקב

א. כְּמָה זָמַן הִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה עַל עַם יִשְׂרָאֵל?

ב. מֹשֶׁה יָרַד מִן הַהָר כְּשֶׁהָרָה _____

ג. וְאַהֲבַתְּם אֶת הַגֵּר כִּי...

ד. אֶחָד מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים בְּלִשׁוֹן הַתּוֹרָה

ה. "יְהִי" בְּעֵבֶר

- ו. התקצף והתרגז
 ז. "מעט" בארמית
 ח. ארץ ישראל זבת _____
 ט. כי השם אלקיך מביאך אל ארץ _____
 י. אחד מן המקומות שהגיעו אליהם בני ישראל במסעיהם
 כ. אסור לחשב שהצלחתי בגלל...
 ל. משה יורד מן ההר כשבדידיו שני...
 מ. במדבר הגדול היה צמאון כי אין שם...
 נ. אפשר לחצב מהרי ארץ ישראל...
 ס. הים שנקרע הוא ים _____
 ע. עם ישראל הוא עם קשה _____
 פ. צפונית מזרחית לארץ ישראל נמצא נהר _____
 צ. אם עם ישראל ישמרו את מצוות השם, הם יתברכו בהרבה ברכות כולל "עשתרת-"

ק. כעס

ר. אביו של אליאב

ש. הקדוש ברוך הוא אינו נושא פנים ואינו לוקח _____

ת. תרחם

התשובות לחידון א' ב' פרשת עקב

א. ארבעים יום וארבעים לילה

ב. בער באש

ג. גרים היותם בארץ מצרים

ד. דבש (הכונה לתמר)

ה. היה

ו. ויתאגף

ז. זעיר

ח. "חלב ודבש"

ט. טובה

י. יטבתה

כ. כחי ועצם ידי

ל. לוחת הברית

מ. מים

נ. נחשת

ס. סוף

ע. ערף

פ. פרת

צ. צאָק
ק. קאַץ
ר. ראָבן
ש. שחַד
ת. תחוס

